

**SPRÁVA O PREKÁŽKACH,
KTORÝM ČELIA PÁCHATELIA
S MENTÁLNYM A/ALEBO
PSYCHOSOCIÁLNYM
POSTIHNUTÍM V TRESTNOM
KONANÍ NA SLOVENSKU**

Tento informačný dokument vypracovalo Fórum pre ľudské práva v rámci projektu " Umožnenie začlenenia a prístupu k spravodlivosti pre obvinených s mentálnym a psychosociálnym postihnutím" (ENABLE - 101056701 - JUST-2021-JACC).

Projekt je zameraný na podporu prístupu k spravodlivosti a spravodlivejšieho trestného konania pre obvinených s mentálnym a psychosociálnym postihnutím v 8 krajinách EÚ (Rumunsko, Bulharsko, Česká republika, Slovinsko, Slovensko, Španielsko, Portugalsko a Litva) a realizuje ho toto konzorcium 9 mimovládnych organizácií:

- Validity Foundation - koordinátor projektu, Maďarsko
- Centrul de Resurse Juridice, Rumunsko
- Fenacerci - Federação Nacional de Cooperativas de Solidariedade Social, Portugalsko
- Fórum pre ľudské práva, Česká republika
- Medzinárodná komisia právnikov - európske inštitúcie
- Nadácia KERA, Bulharsko
- PIC - Právne centrum pre ochranu ľudských práv a životného prostredia, Slovinsko
- Confederación Plena Inclusión España, Španielsko
- Perspektívy duševného zdravia, Litva

Co-funded by the
European Union

Spolufinancované Európskou úniou. Vyjadrené názory a stanoviská sú však len názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej komisie. Európska únia ani orgán poskytujúci granty za ne nemôžu niesť zodpovednosť.

Pod'akovanie

Fórum pre ľudské práva ďakuje všetkým odborníkom a osobám so zdravotným postihnutím, ktorí sa s nami podelili o svoje príbehy a skúsenosti. Práve vďaka ich príspevkom je táto správa taká cenná.

Autor

Adam Máčaj

Kontakty na Slovensku

Fórum pre ľudské práva
Mánesova 48
120 00 Praha 2
Česká republika
E-mail: forum@forumhr.eu

Kontakty na projekt

Validity Foundation – Mental Disability Advocacy Centre
Impact Hub, Milestone Institute
Budapešť, Wesselényi utca 17.
1077 Maďarsko
E-mail: validity@validity.ngo

Dátum vydania

Marec 2023

Informácie o grante

101056701 - JUST-2021-JACC

OBSAH

	Zhrnutie	5
01	Úvod	11
02	Ciele a metodika	16
03	Prístup obvinených so zdravotným postihnutím k spravodlivosti	20
	Politický a právny rámec	21
	01 Transpozícia medzinárodného právneho rámca	24
	02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti	29
	03 Odborná príprava a zvyšovanie povedomia odborníkov v oblasti trestného súdnictva	41
	04 Štatistiky a údaje o prístupe k spravodlivosti	42
	05 Hlavné zistenia	43
	Skúsenosti obvinených so zdravotným postihnutím s prístupom k spravodlivosti	46
	01 Skúsenosti obvinených so zdravotným postihnutím	49
	02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva	50
	03 Skúsenosti mimovládnych organizácií, inštitúcií pre ľudské práva a odborníkov na podporné služby	59
	04 Stručná analýza vzorcov	64
04	Závery a odporúčania	66
	Závery	67
	Odporúčania	70
05	Odkazy	72
	Prílohy	75
	Príloha 1 - Profil respondentov	76

ZHRNUTIE

ZHRNUTIE

Cieľom tohto národného informačného dokumentu je umožniť na Slovensku posúdenie:

Akým prekážkam čelia obvinení s intelektovým a psychosociálnym postihnutím v systéme trestného súdnictva v prístupe k informáciám, podpore a procesným úpravám, ktoré im bránia v účasti, aké sú názory odborníkov v oblasti trestného súdnictva na osoby s intelektovým a psychosociálnym postihnutím, s ktorými pracujú, a na problémy, ktorým čelia, ako aj na ťažkosti, ktoré vnímajú v súvislosti s ochranou prístupu k spravodlivosti pre takýchto obvinených, a či sú dostatočne vybavení na zabezpečenie dodržiavania týchto práv.

Do akej miery a akými spôsobmi existujú právne predpisy, politika a/alebo prax (vrátane sľubných postupov), ktoré umožňujú obvineným s intelektovým a/alebo psychosociálnym postihnutím prekonať tieto prekážky, najmä prostredníctvom poskytnutia procesných úprav, a ak takéto právne predpisy neexistujú, existuje nejaký spôsob, ako zabezpečiť prístup k spravodlivosti pre obvinených s intelektovým a psychosociálnym postihnutím v praxi?

Táto správa bude slúžiť ako podklad pre reformu a vypracovanie príručky a protokolu pre osoby so zdravotným postihnutím s cieľom zlepšiť prístupnosť trestných konaní.

ZHRNUTIE

Hlavné zistenia týkajúce sa prekážok, výziev a osvedčených postupov

- Slovensko vo všeobecnosti uznáva normy ľudských práv týkajúce sa obvinených so zdravotným postihnutím v trestnom konaní a ich prístupu k spravodlivosti.
- Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím odporučil, aby Slovensko zmenilo procesné pravidlá s cieľom zabezpečiť procesné prispôsobenie, poskytnúť právnu pomoc a zabezpečiť povinné školenia pre zamestnancov súdov a orgánov činných v trestnom konaní.
- Slovensko má vo všeobecnosti málo právnych predpisov alebo usmernení týkajúcich sa poskytovania procesných úprav pre obvinených so zdravotným postihnutím a nemá žiadne právne predpisy, ktoré by zavádzali easy-read, posunkovú reč, Braillovo písmo alebo iné prístupné formy komunikácie. Bezbariérovosť v trestnom konaní je v legislatíve širšie zakotvená v prípadoch, keď sú osoby so zdravotným postihnutím skôr obeťami trestného činu, ako obvinenými.
- Pokiaľ ide o poučenia o ich právach a osobitné opatrenia prispôbolené ich potrebám, osoby so zdravotným postihnutím nie sú chránené právnymi predpismi. Napriek tomu, že sa musia poskytovať konkrétne vymedzené informácie, neexistuje prax v informovaní obvinených so zdravotným postihnutím spôsobom, ktorému by rozumeli.
- Rozhodnutia o procesných opatreniach sa väčšinou prijímajú podľa voľného uváženia sudcu, prokurátorov a policajtov, pričom neexistujú žiadne normy alebo štandardy pre žiadosti o konkrétne procesné opatrenia. Podobne sa zdá, že individuálne posúdenie zdravotného postihnutia je na voľnú úvahu a slúži len na účely určenia spôsobilosti na právne úkony, alebo stanovenie nepríčetnosti či povinnej obhajoby.
- Obhajoba z dôvodu nepríčetnosti je na Slovensku všeobecne uznávaná a zahŕňa povinný znalecký posudok a osoby s "obmedzenou" alebo "odňatou" spôsobilosťou na právne úkony majú zaručenú povinnú obhajobu, ale inak štátne orgány rozhodujú o tom, či je osoba schopná viesť vlastnú obhajobu.

ZHRNUTIE

- Úrady a vnútroštátne inštitúcie pre ľudské práva vo všeobecnosti venujú málo pozornosti právam a procesným úpravám, ktoré sú zaručené obvineným v trestnom konaní, ktorí majú intelektové alebo psychosociálne postihnutie. Podobne sa zdá, že vzdelávanie a zvyšovanie povedomia v týchto oblastiach zaostáva za inými oblasťami, v ktorých sa vzdelávajú odborníci v oblasti trestného súdnictva. Pokiaľ ide o situáciu obvinených so zdravotným postihnutím a ochranu ich prístupu k spravodlivosti, rozhovory so sudcami, advokátmi, odborníkmi na ľudské práva a mimovládny organizáciami sa zdajú byť veľmi rozporuplné.

ZHRNUTIE

Hlavné odporúčania

- Je potrebné urgentne prijať právne predpisy, ktoré kladú dôraz na prístup k spravodlivosti pre obvinených so zdravotným postihnutím v trestnom konaní, a to rôznymi spôsobmi, vrátane postupov na identifikáciu psychosociálneho alebo intelektového postihnutia obvinených, prispôsobenie sa ich problémom s komunikáciou a porozumením a poskytnutie jasného rámca na podávanie žiadostí o procesné úpravy a zabezpečenie ich poskytnutia. Legislatívne zmeny musia byť prerokované s osobami so zdravotným postihnutím a ich zastupiteľskými organizáciami a vyžaduje sa ich plná účasť na verejnej diskusii a legislatívnom procese. Odporúčania medzinárodných organizácií a monitorovacích orgánov by sa taktiež mali čo najskôr implementovať.
- Informácie poskytované obvineným s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím musia byť prístupnejšie a dostupné v rôznych formátoch prispôbolených ich potrebám, či už prostredníctvom právnych predpisov, alebo praktického uplatňovania easy-read a podobných foriem komunikácie. Tieto komunikačné metódy by sa mali používať nielen pri informovaní obvinených, ale aj pri vedení trestného konania.
- Je potrebné zabezpečiť adekvátnejšie právne zastúpenie pre osoby so zdravotným postihnutím, vrátane bezplatného a dostupného zastupovania nielen v trestnom konaní, ale aj pred súdmi a štátnymi orgánmi vo všeobecnosti, ako aj primeranú odbornú prípravu právnych zástupcov a advokátov, aby sa zabezpečilo, že budú schopní komunikovať a porozumieť potrebám obvinených s intelektovým a psychosociálnym postihnutím.
- Vzdelávanie a zvyšovanie povedomia o situácii, právach a problémoch obvinených so zdravotným postihnutím musí byť prioritou pri vzdelávaní pracovníkov v súdnictve, prokuratúre, orgánoch činných v trestnom konaní alebo pri školeniach advokátov a inom vzdelávaní pracovníkov pôsobiacich v systéme trestného súdnictva na Slovensku.

JE TO SPOLOČNOSŤ,
KTORÁ "ZNEMOŽŇUJE"
OSO B Á M S O
Z D R A V O T N Ý M
P O S T I H N U T Í M
U P L A T Ň O V A Ť I C H
Ľ U D S K É P R Á V A A K O
O B Č A N O V .

OSN, 2008

01

ÚVOD

ÚVOD

Prístup k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím je uznaný v článku 13 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD), ktorý stanovuje, že: "Zmluvné strany zabezpečia **osobám so zdravotným postihnutím účinný prístup k spravodlivosti na rovnakom základe s ostatnými**, a to aj poskytnutím procesných a veku primeraných úprav s cieľom uľahčiť im účinné plnenie ich úlohy priamych a nepriamych účastníkov vrátane úlohy svedkov, vo všetkých súdnych konaniach, a to aj vo fáze vyšetrovania a predbežného konania" a " v záujme poskytnutia pomoci na zabezpečenie účinného prístupu k spravodlivosti osobám so zdravotným postihnutím zmluvné strany budú **podporovať primerané vzdelávanie osôb pôsobiacich v oblasti justičnej správy** vrátane pracovníkov polície a väzenskej správy ".

Podľa *Medzinárodných zásad a usmernení Organizácie Spojených národov o prístupe k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím* (2020) **procesné úpravy** zahŕňajú:

"všetky potrebné a vhodné úpravy a prispôsobenia v kontexte prístupu k spravodlivosti, ak sú v konkrétnom prípade potrebné, aby sa zabezpečila účasť osôb so zdravotným postihnutím na rovnakom základe s ostatnými. Na rozdiel od primeraných úprav,[1] procesné úpravy nie sú obmedzené pojmom "neprimeraná alebo nadmerná záťaž". (p. 9)

Praktické uplatňovanie článku 13, a najmä prístup obvinených s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím k spravodlivosti, je otázka, ktorá sa aspoň v niektorých európskych krajinách príliš neskúmala. Cieľom tohto projektu je vyplniť túto medzeru analýzou prekážok (a osvedčených postupov) účasti na trestnom súdnom konaní, so zameraním najmä na osoby s intelektovým a/alebo psychosociálnym postihnutím.)

Podľa CRPD je zdravotné postihnutie vyvíjajúci sa pojem a "je výsledkom interakcie medzi osobami so zdravotným postihnutím a prekážkami v prístupe a prostredí, ktoré im bránia v plnej a účinnej účasti na živote spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými". Inými slovami, CRPD prijíma model sociálnych a ľudských práv, ktorý navrhuje novú konceptualizáciu zdravotného postihnutia: "je to spoločnosť, ktorá 'znemožňuje' osobám so zdravotným postihnutím uplatňovať svoje ľudské práva ako občanom" (OSN, 2008), ak sa neposkytujú potrebné úpravy pre sociálnu participáciu týchto osôb.

---

1 "Nevyhnutné a vhodné úpravy a prispôsobenia, ktoré nepredstavujú neprimeranú alebo neprimeranú záťaž, ak sú v konkrétnom prípade potrebné na to, aby sa osobám so zdravotným postihnutím zabezpečilo požívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými" (článok 2, OSN, 2006)

ÚVOD

Všeobecným cieľom tejto správy je predstaviť výsledky výskumu o prekážkach, ktorým obvinení s intelektovým a psychosociálnym postihnutím čelia v systéme trestného súdnictva pri prístupe k informáciám, podpore a procesným úpravám, ktoré im bránia v účasti. V správe sa tiež posúdi, do akej miery existujú právne predpisy, politika a/alebo prax (vrátane sľubných postupov), ktoré umožňujú obvineným s intelektovým a/alebo psychosociálnym postihnutím prekonať tieto prekážky, najmä prostredníctvom poskytovania procesných úprav.

Výskumné usmernenia vychádzajú z medzinárodného normatívneho rámca, ktorý je stanovený v príslušných a vzájomne sa prelínajúcich článkoch **CRPD: článok 12** (Rovnosť pred zákonom) a **článok 13** (Prístup k spravodlivosti); **Medzinárodné zásady prístupu k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím** (OSN, 2020): **Zásada 1** (Všetky osoby so zdravotným postihnutím majú právnu spôsobilosť, a preto nikomu nesmie byť odopretý prístup k spravodlivosti z dôvodu zdravotného postihnutia); **zásada 3** (Osoby so zdravotným postihnutím, vrátane detí so zdravotným postihnutím, majú právo na primerané procesné úpravy); **zásada 4** (Osoby so zdravotným postihnutím majú právo na včasný a dostupný prístup k právnym oznámeniam a informáciám na rovnakom základe ako ostatní); **Zásada 5** (Osoby so zdravotným postihnutím majú právo na všetky hmotnoprávne a procesné záruky uznané medzinárodným právom na rovnakom základe s ostatnými a štáty musia poskytnúť potrebné úpravy na zaručenie riadneho procesu); **Zásada 6** (Osoby so zdravotným postihnutím majú právo na bezplatnú alebo cenovo dostupnú právnu pomoc);

Zásada 10 (Všetky osoby, ktoré pracujú v justičnom systéme, musia mať k dispozícii programy zvyšovania povedomia a odbornej prípravy zamerané na práva osôb so zdravotným postihnutím, najmä v súvislosti s prístupom k spravodlivosti); **Európsky dohovor o ľudských právach**: článok 5 (Právo na slobodu a bezpečnosť), článok 6 (Právo na spravodlivý proces), článok 13 (Právo na účinný prostriedok nápravy) a článok 14 (Zákaz diskriminácie); a **acquis EÚ** v oblasti procesných práv: **právo na tlmočenie a preklad v trestnom konaní**;^[2] **právo na informácie v trestnom konaní**;^[3] **právo na prístup k obhajcovi v trestnom konaní**;^[4] posilnenie niektorých aspektov **prezumpcie nevinny a práva byť prítomný na súdnom konaní** v trestnom konaní;^[5] právna pomoc pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní;^[6] a **procesné záruky pre zraniteľné osoby podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní**.^[7]

V ďalšom texte predstavíme ciele a metodológiu štúdie, potom zhrnieme hlavné zistenia terénnej práce – desk research a pološtruktúrované rozhovory – a na záver uvedieme hlavné závery a odporúčania týkajúce sa prístupu k spravodlivosti pre obvinených s intelektovým a/alebo psychosociálnym postihnutím na Slovensku.

---

2 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ - články 1, 2, 4 a 5.

3 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ o práve na informácie v trestnom konaní – články 3, 4, 6 a 7.

4 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní vrátane európskeho zatýkacieho rozkazu a o práve na informovanie tretej strany o pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami – články 3, 4, 11 a 13.

5 Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 o posilnení určitých aspektov prezumpcie nevinny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní – články 6-8 a odôvodnenie 42.

6 Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1919 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači – článok 4 a 9.

7 Odporúčanie Komisie z 27. novembra 2013 o procesných zárukách pre zraniteľné osoby podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní - oddiel 2 a 3.

V SÚDNO M SYSTÉME
SÚ OSOBY SO
ZDRAVOTNÝM
POSTIHNUTÍM
ČASTO VNÍMANÉ
AKO NEHODNÉ
OCHRANY
POSKYTOVANEJ
VŠETKÝM OSTATNÝM
OBČANOM

Medzinárodné zásady a usmernenia o prístupe k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím
(OSN, 2020, str. 6 - 7).

02

CIELE A METODIKA

ĽUDSKÉ PRÁVA SA NEMÔŽU OBMEDZOVAŤ NA PREUKAZOVANIE DOBRYCH ÚMYSLOV ALEBO RÉTORICKÉ VYHLÁSENIA BEZ AKEJKOĽVEK PRAKTICKEJ ÚČINNOSTI

Juan Manuel Fernández Martínez, člen Generálnej súdnej rady, Španielsko
- Medzinárodné zásady a usmernenia o prístupe k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím
(OSN, 2020, str. 3)

CIELE A METODIKA

Zlepšiť poznatky o skúsenostiach a prekážkach účasti, ktorým čelia obvinení a obvinení s intelektovým a/alebo psychosociálnym postihnutím v systéme trestného súdnictva (predsúdna a súdna fáza, t. j. od vyšetrovania/zatknutia po vynesenie rozsudku).

Špecifické ciele tejto fázy projektu boli:

Zmapovať vnútroštátny právny a politický rámec

(zákony, politiky, stratégie, usmernenia alebo iné) o prístupe k spravodlivosti pre obvinených so zdravotným postihnutím, najmä so zameraním na poskytovanie primeraných a procesných úprav.

Preskúmať skúsenosti rôznych zainteresovaných strán -

obvinených s intelektovým a psychosociálnym postihnutím, odborníkov v oblasti trestného súdnictva, odborníkov na podporné služby, mimovládnych organizácií a ľudskoprávných inštitúcií – s prístupom obvinených so zdravotným postihnutím k spravodlivosti, **identifikovať prekážky, výzvy a oblasti, v ktorých si predstavujú zlepšenie.**

Zhromaždiť odporúčania

– od rôznych zainteresovaných strán – o tom, ako podporiť začlenenie a prístup k spravodlivosti pre obvinených s intelektovým a psychosociálnym postihnutím, konkrétne **identifikovať hlavnú potrebnú podporu a procesné úpravy.**

CIELE A METODIKA

Na dosiahnutie týchto cieľov sa v metodickom prístupe kombinoval *výskum od stola a práca v teréne*. **Výskum dokumentov** zahŕňal identifikáciu a analýzu relevantnej politickej dokumentácie (napr. vnútroštátne právne predpisy, politiky, stratégie, správy, štatistiky) týkajúcej sa poskytovania primeraných a procesných úprav v súdnom systéme pre osoby so zdravotným postihnutím.

Okrem toho sa v rámci **terénnej práce uskutočnili pološtruktúrované rozhovory** (N=6) s kľúčovými zainteresovanými stranami: Obvinení s intelektovým a/alebo psychosociálnym postihnutím (N=0) [8]; odborníci v oblasti trestného súdnictva (N=3); odborníci v oblasti podporných služieb (N=1); mimovládne organizácie (N=1) a inštitúcie pre ľudské práva (N=1). Rozhovory sa uskutočnili od novembra 2022 do mája 2023. Prednostne boli oslovení respondenti, ktorí mali v posledných troch rokoch skúsenosti/kontakt so systémom trestného súdnictva. Na identifikáciu a nábor účastníkov tohto projektu sa použila technika nepravdepodobnostného účelového výberu. Identifikácia respondentov bola možná s pomocou národných partnerov projektu. Údaje boli analyzované pomocou obsahovej analýzy. V ďalšej časti zhrnieme hlavné kľúčové zistenia z výskumu od stola a z rozhovorov.

---

8 Na Slovensku sa rozhovory s obvinenými so zdravotným postihnutím ešte len uskutočnia. Vzhľadom na skutočnosť, že osobám so zdravotným postihnutím sa na Slovensku vo všeobecnosti nevenuje dostatočná pozornosť, bolo ťažké osloviť obvinených so zdravotným postihnutím. V spolupráci s ombudsmanom sa nakoniec podarilo zorganizovať rozhovory vo väznici, kde sa našli 4 muži so zdravotným postihnutím, ktorí spĺňali kritériá výskumu. Táto časť bude preto doplnená po uskutočnení rozhovorov a analýze zistení. Zistenia z rozhovorov budú zapracované do ďalších výstupov projektu: národnej referenčnej knihy o zdravotnom postihnutí a medzinárodnej súhrnnej správy. Vzhľadom na tieto okolnosti sú zistenia správy obmedzené.

03

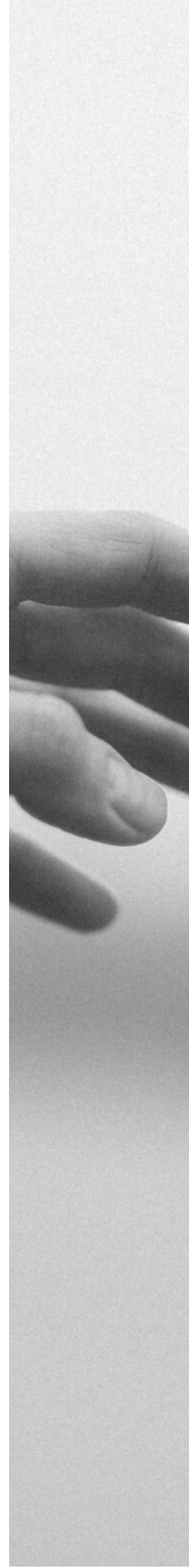
PRÍSTUP
OBVINENÝCH SO
ZDRAVOTNÝM
POSTIHNUTÍM
K SPRAVODLIVOSTI

PRÍSTUP OBVINENÝCH SO
ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM
K SPRAVODLIVOSTI

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

- 01** Transpozícia medzinárodného právneho rámca
- 02** Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti
- 03** Odborná príprava a zvyšovanie povedomia odborníkov v oblasti trestného súdnictva
- 04** Štatistiky a údaje o prístupe k spravodlivosti
- 05** Hlavné zistenia

PRÍSTUP OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM K SPRAVODLIVOSTI

“

SÚDNE SYSTÉMY
ODRÁŽAJÚ HODNOTY
SPOLOČNOSTI,
V KTOREJ SÚ
ZAKOTVENÉ.

PRÍSTUP K SPRAVODLIVOSTI

Hlavným cieľom výskumu bolo
objasniť právny a politický rámec
týkajúci sa prístupu k
spravodlivosti pre obvinených so
zdravotným postihnutím.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

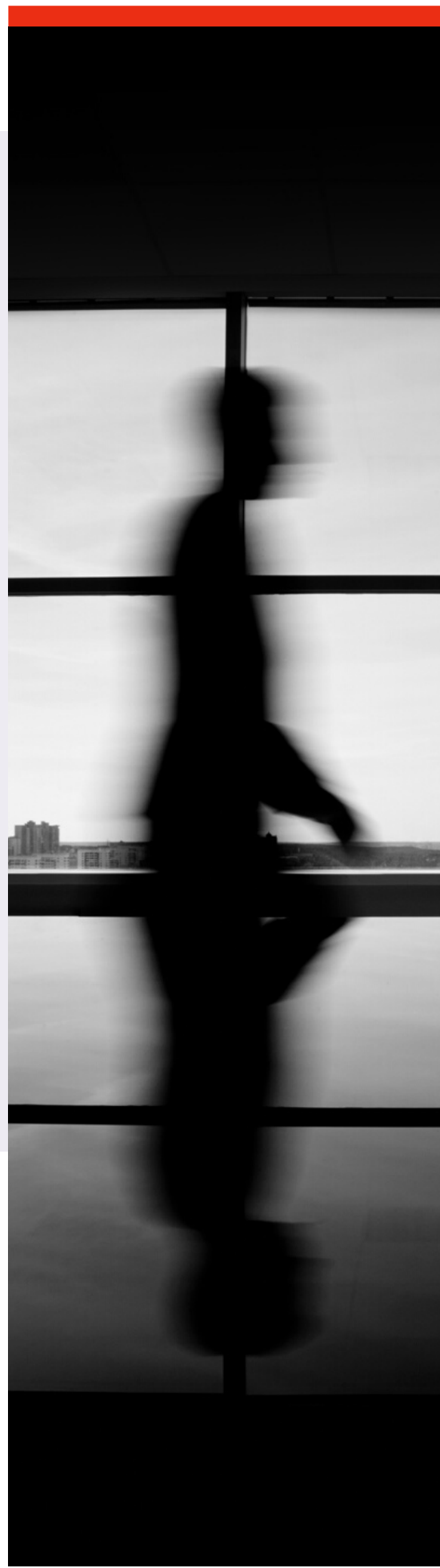
Hlavným cieľom tohto výskumu bolo objasniť právny a politický rámec prístupu k spravodlivosti pre obvinených so zdravotným postihnutím. Výsledky tejto analýzy sú prezentované v štyroch podkapitolách:

a) identifikácia hlavných medzinárodných právnych politík a smerov týkajúcich sa prístupu k spravodlivosti prijatých na Slovensku;

b) stručný prehľad najdôležitejších domácich zákonov, politík alebo stratégií, ktoré upravujú prístup osôb so zdravotným postihnutím k spravodlivosti;

c) spôsob podpory vzdelávania a zvyšovania povedomia osôb pracujúcich v oblasti výkonu spravodlivosti a napokon

d) predstavíme dostupné oficiálne údaje týkajúce sa prístupu osôb so zdravotným postihnutím k spravodlivosti.

01 Transpozícia medzinárodného právneho rámca

A. Platný predpis OSN

Slovensko ratifikovalo Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím v roku 2010, s výhradou k článku 27 ods. 1 písm. a), ktorý zakazuje diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia v podmienkach náboru, prijímania do zamestnania a zamestnávania v ozbrojených silách, bezpečnostných zložkách a pod. Pokiaľ ide o články 12 (Rovnaké uznanie pred zákonom) a 13 (Prístup k spravodlivosti), Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím konštatoval "nedostatok procesných úprav a primeraných prispôbení v oblasti spravodlivosti a presadzovania práva, najmä pokiaľ ide o osoby s intelektovým postihnutím". Slovensku odporučil, aby "zmenilo procesné pravidlá s cieľom zabezpečiť, aby sa osobám s intelektovým postihnutím poskytovali procesné úpravy od samého začiatku [...], aby zmluvný štát sprístupnil právnu pomoc osobám so zdravotným postihnutím". Taktiež odporučil povinné školenia pre "všetkých zamestnancov v oblasti justície, administratívy a ochrany práva" o rôznych otázkach, vrátane procesných úprav v súdnom konaní. Znepokojenie vyjadrila UN CRPD v súvislosti s právom na osobnú slobodu a čl. 14 CRPD týkajúce sa "situácií, ktoré zažívajú osoby s intelektovým a psychosociálnym postihnutím, ktoré sa zrejme podieľajú na páchaní trestných činov". Vyzvala Slovensko, aby zabezpečilo spravodlivý proces pre všetky osoby so zdravotným postihnutím.[9]

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

01 Transpozícia medzinárodného právneho rámca

Vnútroštátne orgány pre ľudské práva a organizácie občianskej spoločnosti, ktoré poskytli informácie pre CRPD, poskytujú ďalšie informácie. Napríklad komisár pre práva osôb so zdravotným postihnutím uviedol, že okrem trestného konania môže byť ľudom s intelektovým postihnutím odopreté bezplatné a dostupné právne zastupovanie.[10]

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, národná inštitúcia pre ľudské práva, zistilo, že orgány činné v trestnom konaní a súdnictvo absolvujú veľmi málo školení o otázkach týkajúcich sa ľudí so zdravotným postihnutím, namiesto toho sa zameriavajú na všeobecné otázky diskriminácie.[11]

Dohovor OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu ratifikovalo Československo v roku 1988 a po jeho zániku sa k nemu pripojilo aj Slovensko. Výbor OSN proti mučeniu (UN CAT) doteraz vydal tri záverečné stanoviská týkajúce sa Slovenska, ale v žiadnej z nich sa nezaoberal otázkou procesných úprav alebo prístupu k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím. Vo svojich druhých záverečných stanoviskách[12] uviedol len, že pacienti na psychiatrii sú často vystavení zlému zaobchádzaniu v miestach, ktoré ich zbavujú slobody a ktoré nemajú nezávislý monitoring.[13] UN CAT sa však zaoberal individuálnym oznámením č. 891/2018 proti Slovensku, ktoré sa týkalo ženy so zdravotným postihnutím, umiestnenej v ústavnom zariadení a vystavenej fyzickému a chemickému obmedzovaniu slobody. UN CAT prijal nielen stanovisko, že so sťažovateľkou bolo zle zaobchádzané, ale aj to, že situácia nebola riadne vyriešená, úmysel orgánov bol formalisticky preskúmať vec s cieľom odmietnuť tvrdenia sťažovateľky, vyšetrovanie bolo nesprávne a neúčinné a nenapravilo porušenie jej práv.[14]

---

10 INT/CRPD/IFR/SVK/35829.

11 INT/CRPD/IFR/SVK/35712.

12 CAT/C/SVK/CO/2.

13 CAT/C/SVK/CO/2, § 20.

14 Rozhodnutie týkajúce sa oznámenia 890/2010, CAT/C/72/D/890/2018, 21. januára 2022.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

01 Transpozícia medzinárodného právneho rámca

Európsky výbor na zabránenie mučenia (CPT) a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania navštívil Slovensko doteraz šesťkrát[15] a vydal šesť správ, poslednú v roku 2019. Zatiaľ čo CPT podával správy všeobecnejšie o podmienkach osôb v určitých zariadeniach, v ktorých boli pozbavené osobnej slobody, sú v nich obsiahnuté určité informácie týkajúce sa prístupu k spravodlivosti a záruk pre osoby so zdravotným postihnutím, hoci nie konkrétne v trestnom konaní. Uvádza sa, že práva pacientom nie sú vždy riadne oznamované a prokuratúra ako orgán dohľadu nad pacientmi v ochrannom liečení nebola v kontakte s týmito pacientmi a aktívne neoverovala dodržiavanie ich práv. [16] V roku 2018 CPT zaznamenal, že pacienti nedobrovoľne umiestnení v nemocniciach neboli vypočutí súdom, neboli im doručené súdne rozhodnutia alebo neboli informovaní o možnosti využiť opravný prostriedok proti rozhodnutiam. Zastupovali ich opatrovníci, s ktorými nikdy neboli v kontakte, a dokonca aj pacientom, ktorí súhlasili s hospitalizáciou, bolo následne zabránené opustiť nemocnice. V správe sa uvádza, že osoby zbavené spôsobilosti na právne úkony boli hospitalizované so súhlasom svojho opatrovníka a nikdy nemali možnosť vyjadriť svoje želanie odísť a nemali možnosť využiť žiadny opravný prostriedok. Pacienti neboli vždy informovaní o svojich právach, dennom režime nemocníc, informáciách o právnej pomoci, postupoch preskúmania nedobrovoľného umiestnenia do zariadenia, alebo iných dostupných opravných prostriedkoch, keďže v psychiatrických zariadeniach neexistoval jednotný postup.[17]

---

15 V rokoch 1995, 2000, 2005, 2009, 2013 a 2018. Siedma pravidelná návšteva je plánovaná na rok 2023.

16 Správa pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenska, ktorú vykonal Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT) v dňoch 22. februára až 3. marca 2005, CPT/Inf (2006) 5, §§ 111-113.

17 Správa pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky vykonanej Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT) v dňoch 19. až 28. marca 2018, CPT/Inf (2019) 20, §§ 130-136.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

01 Transpozícia medzinárodného právneho rámca

Pokiaľ ide o **Smernice EÚ o právach obvinených/obžalovaných, v súvislosti s článkami uvedenými v úvode**, boli analyzované tieto smernice:

- **Právo na tlmočenie a preklad** (smernica 2010/64/EÚ)
- **Právo na informácie** v trestnom konaní (smernica 2012/13/EÚ)
- Právo na **prístup k advokátovi** v trestnom konaní (smernica 2013/48/EÚ)
- Posilnenie niektorých aspektov **prezumpcie nevinny a práva byť prítomný na súdnom konaní** v trestnom konaní (smernica (EÚ) 2016/343)
- Právna pomoc (smernica 2016/1919)
- **Procesné záruky pre zraniteľné podozrivé alebo obvinené osoby** (odporúčanie Komisie z 27. novembra 2013)

Smernice EÚ o práve na obhajobu obsahujú široko formulované ustanovenia, ktoré by sa v praxi mohli vykladať tak, že poskytujú primeranú ochranu práv obvinených so zdravotným postihnutím, ale do ich rozsahu pôsobnosti nie je zahrnuté zdravotné postihnutie. Podľa Čl. 3 ods. 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ, napríklad prístup obvinených k obhajcovi musí byť zabezpečený tak, aby "dotknuté osoby mohli prakticky a účinne vykonávať svoje právo na obhajobu". Podobne sa v čl. 13 zahŕňa povinnosť zohľadniť "osobitné potreby zraniteľných podozrivých a zraniteľných obvinených", ale tieto neodkazujú na žiadne konkrétne povinnosti týkajúce sa obvinených so zdravotným postihnutím. Podobne sa zdravotné postihnutie uvádza ako všeobecná kategória chránenej skupiny z hľadiska nediskriminácie v preambulách smerníc, ako napríklad v bode 29 preambuly smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1919 z 26. októbra 2016 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby. Vo všeobecnosti je veľmi málo obsahu smerníc EÚ priamo zameraných na práva obvinených so zdravotným postihnutím.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

01 Transpozícia medzinárodného právneho rámca

Smernice boli na Slovensku transponované do vnútroštátnych právnych predpisov, predovšetkým do zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, pričom zákony uvádzajú transponované smernice v príslušných prílohách. Slovensko notifikovalo transpozície, ktoré sú k dispozícii v Úradnom vestníku Európskej únie. Z prehľadu slovenskej legislatívy, ktorou boli smernice transponované, však vyplynulo, že prístup ústretový k osobám so zdravotným postihnutím bol prijatý len v prípade obetí so zdravotným postihnutím, pričom v zákone o obetiach trestných činov (č. 274/2017 Z. z.) je zakotvená povinnosť venovať zvýšenú pozornosť ťažkostiam pri porozumení a komunikácii s obeťami so zdravotným postihnutím pri ich informovaní o ich právach. Okrem toho sa veľmi málo uvažuje o ustanoveniach, ktoré by boli ústretové voči osobám so zdravotným postihnutím. Ani pri transpozícii smerníc o práve na tlmočenie a preklad, o práve na informácie v trestnom konaní, o posilnení niektorých aspektov prezumpcie neviny a o práve byť prítomný na súdnom konaní v trestnom konaní Slovensko nezaviedlo žiadne ustanovenia zamerané na práva obvinených so zdravotným postihnutím, a to napriek tomu, že všetky smernice transponovalo včas a nevyskytli sa žiadne problémy týkajúce sa nedostatočnej transpozície.

Okrem smerníc EÚ Komisia 27. novembra 2013 vydala odporúčanie o procesných zárukách pre zraniteľné osoby podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní, v ktorom sa podrobnejšie zaoberá právami zraniteľných skupín vrátane osobitne osôb so zdravotným postihnutím. Zahŕňa napríklad odporúčanie informovať ich o ich právach v prístupnom formáte (bod 8 odporúčania) alebo odporúčanie nahrávať zvukový a obrazový záznam z každého výsluchu (bod 13). Vnútroštátne uplatňovanie tohto odporúčania na Slovensku je však obmedzené a nebolo predmetom verejnej diskusie.

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Všeobecné právne predpisy o zdravotnom postihnutí a duševnom zdraví

Právo na účasť / Uznatie právnej spôsobilosti

Občiansky zákonník (zákon č. 40/1964 Zb.) uznáva možnosť obmedzenia spôsobilosti na právne úkony osôb so zdravotným postihnutím. Podľa § 10 Občianskeho zákonníka, ak je osoba schopná prijímať len určité rozhodnutia "v dôsledku duševnej poruchy", ktorá nie je prechodná, súd obmedzí spôsobilosť na právne úkony takýchto osôb. Postup pri obmedzení spôsobilosti na právne úkony je uvedený v Civilnom nespоровom poriadku (zákon č. 161/2015 Z. z.) a podlieha právomoci súdu. Podnet na začatie konania môže dať rodinný príslušník, poskytovateľ zdravotnej alebo sociálnej starostlivosti alebo ktokoľvek, kto má na veci právny záujem.

“

„ZABEZPEČENIE PRÍSTUPU K SPRAVODLIVOSTI JE NEVYHNUTNÉ PRE DEMOKRATICKÚ SPRÁVU VECÍ VEREJNÝCH A PRÁVNÝ ŠTÁT, AKO AJ PRE BOJ PROTI NEROVNOSTI A VYLÚČENIU.“ [18]

18 Michelle Bacheletová, vysoká komisárka OSN pre ľudské práva, Medzinárodné zásady a usmernenia pre prístup k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím (OSN, 2020, str. 2).

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Osoba, ktorej spôsobilosť na právne úkony sa posudzuje, je účastníkom konania, má plnú spôsobilosť na právne úkony a má právo zvoliť si advokáta alebo iného zástupcu.

Ak osoba nemá zákonného zástupcu, súd ustanoví opatrovníka, a ak je jeho konanie v rozpore s konaním osoby, ktorej spôsobilosť sa posudzuje, súd rozhodne, ktoré konanie je v najlepšom záujme osoby. Súd musí vypočuť osobu, o ktorej spôsobilosti sa rozhoduje, ako aj vymenovať znalca a vypočuť jeho výpoveď.

Obhajoba nepričetnosťou/neschopnosťou zúčastniť sa na trestnom konaní (úplné vylúčenie z trestného konania)

Obhajoba nepričetnosťou je definovaná v § 23 zákona č. 300/2005 Z. z. (Trestný zákon).

Osoba nie je podľa tohto ustanovenia trestne zodpovedná, ak "nemohla rozpoznať [protiprávnosť konania] alebo ovládať svoje konanie" v dôsledku duševnej poruchy.

Na úspešné uplatnenie obhajoby nepričetnosti sa okrem existencie duševnej poruchy vyžaduje aj nedostatok poznávacej schopnosti alebo nedostatok kontroly nad svojím konaním, hoci nedostatok oboch súčasne sa nevyžaduje. Právna doktrína stanovila, že krátkodobý aj dlhodobý nedostatok poznávacej alebo ovládacej schopnosti je dostatočným dôvodom na uplatnenie obhajoby nepričetnosťou. V dôsledku toho sa na Slovensku môže obhajoba nepričetnosťou vzťahovať na intelektové a psychosociálne postihnutia, ako aj na krátkodobé epizódy "choroby", ako je napríklad epilepsia.

O tom, či obhajoba v prípade nepričetnosti zbavuje obvineného trestnej zodpovednosti, rozhodujú súdy. Na druhej strane, znalci a ich posudky alebo vyjadrenia sa často používajú pri uplatnení obhajoby nepričetnosťou a preukázaní existencie nedostatku poznania alebo kontroly.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Povinná liečba, ústavná starostlivosť, alternatívy väznenia

Na Slovensku sa povinná liečba v trestnom konaní tradične vykonáva prostredníctvom "ochranného liečenia" podľa § 73 a nasl. Trestného poriadku. Ukladá sa obvineným, ak uplatnili obhajobu nepríčetnosti a ich ďalšie zotrvanie v spoločnosti je pre spoločnosť nebezpečné, ale ukladá sa aj vtedy, ak im bol trest znížený alebo vylúčený z dôvodu "zníženej" spôsobilosti, keď poznanie alebo ovládanie konania obvineného neabsentovalo úplne. V týchto prípadoch Trestný poriadok stanovuje povinné uloženie ochranného liečenia. V iných prípadoch, ako sú násilné trestné činy proti rodinným príslušníkom alebo trestné činy spáchané pod vplyvom zakázaných látok, sa ochranné liečenie môže uložiť podľa vlastného uváženia. Ochranné liečenie môže byť uložené samostatne, ale môže byť uložené aj ako súčasť trestu odňatia slobody, pričom v takom prípade sa začína súbežne s trestom odňatia slobody a vykonáva sa priamo vo väznici. Ochranné liečenie sa môže vykonávať ambulantnou formou, ale môže byť nariadené aj ústavnou formou,[19] a sudy si môžu v prípade potreby vybrať medzi týmito dvoma formami. Ochranné liečenie sa ukladá na dobu, ktorú "vyžaduje účel", a jeho trvanie nie je časovo obmedzené, hoci sa ukladá až po uskutočnení trestného konania.

Nedobrovoľné umiestnenie a liečba počas prípravného konania a súdneho procesu

Znalci hodnotia duševný stav obvineného v prípravnom konaní aj v súdnom konaní. Paragrafy 148 a 149 Trestného poriadku obsahujú samostatné ustanovenia o skúmaní duševného stavu obvineného. Vykonáva ho znalec z odboru psychiatrie, len ak ho nariadi sudca počas súdneho alebo prípravného konania. Ak sa vyšetrenie nedá vykonať ambulantne a vyžaduje si hospitalizáciu, sudca pre prípravné konanie alebo súdne konanie môže nariadiť nedobrovoľnú hospitalizáciu a vyšetrenie najviac na 2 mesiace,[20] hoci obvinení môžu toto rozhodnutie napadnúť sťažnosťou.

---

[19] Ústavná forma ochranného liečenia sa najčastejšie vykonáva v psychiatrickej nemocnici alebo v Nemocnici pre obvinených a odsúdených vo väznici Trenčín.

[20] Na žiadosť prokurátora sa však môže predĺžiť o ďalší mesiac.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Okrem trestného konania môžu byť fyzické osoby (aj keď nie sú obvinené z trestného činu) násilne hospitalizované bez informovaného súhlasu podľa zákona o zdravotnej starostlivosti (č. 576/2004 Z. z.), ak v dôsledku duševnej choroby alebo príznakov duševnej poruchy ohrozujú seba alebo svoje okolie, alebo ak hrozí vážne zhoršenie zdravotného stavu. V takýchto prípadoch musí zdravotnícke zariadenie do 24 hodín informovať súd a súd musí rozhodnúť o prípustnosti hospitalizácie do piatich dní od pozbavenia osobnej slobody. Platí to aj v prípade, ak hospitalizovaní pacienti odvolali svoj informovaný súhlas a následne boli zadržaní (nemohli opustiť nemocnicu). Ak sa hospitalizácia uzná za prípustnú, súd uskutoční konanie o prípustnosti držania v zdravotníckom zariadení, s povinným ustanovením súdneho znalca a musí rozhodnúť o prípustnosti držania do troch mesiacov od prvého rozhodnutia. Ak sa aj ďalšia hospitalizácia považuje za prípustnú, dotknutá osoba, rodinní príslušníci alebo právni zástupcovia môžu pravidelne žiadať o súdne preskúmanie prijatia; ak sú ich žiadosti zamietnuté, súd môže rozhodnúť, že nová žiadosť je prípustná až po troch mesiacoch. V každom prípade musia súdy z úradnej povinnosti preskúmať nedobrovoľnú hospitalizáciu po jednom roku. Samotné nemocnice sú povinné prepustiť ľudí z nedobrovoľného prijatia alebo ďalšej hospitalizácie, ale nie sú povinné ľudí držať, aj keď to povolili súdy a môžu ich prepustiť z vlastnej iniciatívy.

Národná stratégia pre osoby so zdravotným postihnutím

Slovensko zatiaľ neprijalo národnú stratégiu pre osoby so zdravotným postihnutím a ani v záverečných zisťeniach OSN o Slovensku sa neuvádza prijatie národnej stratégie. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR pripravuje Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím,^[21] program popisujúci množstvo opatrení, ktoré majú prijať rôzne orgány verejnej správy. Súčasný program na roky 2021 - 2030 bol schválený vo februári 2021 ako "otvorený" dokument, ktorý sa bude každoročne aktualizovať a vyhodnocovať. Okrem verejných činiteľov sa na prijatí programu podieľali aj ľudia so zdravotným postihnutím prostredníctvom svojich zastupiteľských organizácií občianskej spoločnosti.

---

21 <https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/kontaktne-miesto-prava-osob-so-zdravotnym-postihnutim/>.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Niektoré povinnosti v programe sa vo všeobecnosti týkajú prístupu k spravodlivosti. Na začiatok sa očakáva, že ministerstvo spravodlivosti do roku 2023 prijme definíciu diskriminácie na základe zdravotného postihnutia vo všetkých aspektoch života, definíciu primeraných úprav, definíciu viacnásobnej diskriminácie a neposkytnutie primeraných úprav ako diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia. Po druhé, v roku 2022 malo ministerstvo spravodlivosti vytvoriť rámec pre podporované rozhodovanie. V tejto súvislosti však zatiaľ neboli vykonané žiadne legislatívne zmeny.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Procesné úpravy

Zásada 3 Medzinárodných zásad prístupu k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím stanovuje, že osoby so zdravotným postihnutím, vrátane detí so zdravotným postihnutím, **majú právo na primerané procesné úpravy**, ktoré by mali a) uľahčovať účinnú komunikáciu s cieľom zabezpečiť pochopenie ich práv, spisových materiálov a účasť na konaní (napr. záruka tlmočenia do posunkového jazyka, používanie augmentovaných a alternatívnych spôsobov komunikácie, dopravy a komunikácie, používanie sprostredkovateľov); b) zabezpečiť plný prístup k fyzickému prostrediu (vrátane prístupu do súdnej budovy a úpravy fyzického usporiadania miestnosti); c) prispôbenie procesným pravidlám (môže zahŕňať napr. používanie audio-video záznamov, videospojenia, úprav pri výsluchu); e) primerané pohlaviu a tomu, či je osoba pozbavená osobnej slobody. Ako už bolo uvedené, ide o nevyhnutné úpravy v kontexte prístupu k spravodlivosti, aby sa zabezpečilo zapojenie osôb so zdravotným postihnutím na rovnakom základe s ostatnými.

Ďalej stručne opíšeme situáciu v oblasti poskytovania **procesných úprav na Slovensku**:

Právo na informácie

Situáciu poučenia osôb podozrivých alebo obvinených z trestného činu o ich právach upravuje predovšetkým čl. 34 Trestného poriadku.[22] Polícia a súd sú povinní poučiť obvineného o jeho právach, vrátane významu priznania a poskytnúť mu plnú možnosť ich uplatnenia. V prípade potreby sa musí obvinenému poučenie primerane vysvetliť. Okrem toho musí byť obvinený, ktorý bol zadržaný alebo zatknutý, informovaný o svojom práve na naliehavú lekársku pomoc, o práve nahliadnuť do spisov a o maximálnej dobe pozbavenia osobnej slobody pred tým, ako bude odovzdaný súdu na rozhodovanie o väzbe (§ 34 ods. 5). Zadržaná alebo zatknutá osoba dostane aj písomné poučenie o svojich právach, ktoré sa musí zaznamenať do zápisnice (§ 34 ods. 5).

---

22 Je treba si povšimnúť, že osobitné ustanovenia stanovujú ďalšie informácie, ktoré sa majú poskytovať v špecifických situáciách (napr. počas výsluchov, v súvislosti s právom na preklad a tlmočenie atď.). Tieto sa však netýkajú práv osôb obvinených zo spáchania trestného činu ako takých a neobsahujú žiadne hľadisko, pokiaľ ide o poskytovanie informácií zohľadňujúce potreby zdravotne postihnutých.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Okrem všeobecnej poznámky o "primeranom vysvetlení v prípade potreby" existuje len málo usmernení o tom, čo môže viesť k povinnosti orgánov poskytnúť tieto vysvetlenia a ako ju uplatňujú v praxi. Hoci sa situácia jednoznačne týka obvinených so zdravotným postihnutím, ktorým by sa malo poskytnúť podrobnejšie vysvetlenie, v právnych predpisoch daná okolnosť nie je výslovne uvedená. Informácie poskytnuté obvinenej osobe pred výsluchom dopĺňa § 121 a nasl. Trestného poriadku.[23]

Ako sa uvádza v § 34 vyššie, poskytnutie informácií osobám obvineným z trestného činu sa má vysvetlenie poskytnúť "ak je to nevyhnutné", pričom sa neuvádza, čo vyvoláva nevyhnutnosť, či obvinený môže klásť otázky alebo namietat' nezrozumiteľnosť informácií, alebo či je nevyhnutnosť výlučne na uvážení policajtov, ktorí vedú výsluch, a ich vnímaní postavenia osoby.

Nezávislí sprostredkovatelia a/alebo facilitátori (právo na účasť)

Zákon nepredpokladá možnosť pripustenia sprostredkovateľov alebo facilitátorov a neupravuje ich postavenie ani právne povinnosti. Úloha sprostredkovateľov alebo facilitátorov nie je v slovenskom práve výslovne definovaná.

---

23 Podľa § 121 ods. 2 sa výslovne uvádza, že: „Ako obvinený máte právo vypovedať alebo odoprieť vypovedať. K priznaniu vás nikto nesmie nútiť. Máte právo zvoliť si obhajcu. Ak nemáte prostriedky na zaplatenie obhajcu, máte právo žiadať, aby vám bol obhajca ustanovený. Máte právo žiadať, aby sa obhajca zúčastnil na vašom výsluchu a bez jeho prítomnosti nevypovedať.“ Okrem toho sa v § 121 ods. 3 stanovuje povinnosť poskytnúť vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu aj poučenie o možnosti a podmienkach podmienenečného zastavenia trestného stíhania, uzavretia zmieru a zastavenia trestného stíhania, o postupe pri dohode o vine a treste, ako aj o podmienkach uloženia trestu prepadnutia majetku. Podľa § 122 sa informácie uvedené v § 121 ods. 2 sa obvinenému prečítajú, prípadne vysvetlia a obvinený podpisom potvrdí, že im porozumel. Poučí sa aj o ďalších právach obvineného uvedených v § 34 ods. 1 až 3 a o podmienkach doručovania písomností a ich dôsledkoch. Obvinený sa potom oboznámi s trestným činom, z ktorého je obvinený, a s jeho právnou kvalifikáciou.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Umožnenie osobám so zdravotným postihnutím, aby ich sprevádzala rodina, priatelia alebo iné osoby, ktoré im poskytnú emocionálnu a morálnu podporu

Vypočutie v prítomnosti dôverníka je povolené vo všetkých úkonoch v trestnom konaní pre poškodených.[24] Trestný poriadok vo všeobecnosti vyžaduje verejné vypočutie, ale za určitých okolností, ako je verejný poriadok, bezpečnosť alebo utajované skutočnosti, však umožňuje ich vylúčenie. V takýchto prípadoch neverejných pojednávaní majú obvinení právo na sprievod dvoch dôverníkov, okrem prípadov, keď je vypočúvaný ustanovený agent, opäť bez akejkoľvek zmienky o dôverníkoch pre osoby so zdravotným postihnutím.

Žiadosti o prispôbenie a ponuky úprav

Podľa výskumu je badateľný nedostatok oficiálnych zákonov, pravidiel alebo postupov, ktoré by umožňovali žiadať o osobitné procesné úpravy pre osoby so zdravotným postihnutím. Výsledkom je, že rozhodnutia o procesných úpravách a vedení trestného konania sa s najväčšou pravdepodobnosťou prijímajú podľa uváženia sudcu alebo prokurátorov a policajtov zodpovedných za konkrétnu časť konania a nie sú viazaní žiadnym právnym rámcom, alebo nezáväzným právom ako usmernením.

Právo na tlmočenie a komunikačnú podporu

Neexistuje žiadna legislatíva, ktorá by zavádzala easy-read, posunkovú reč, Braillovo písmo alebo iné prístupné formy komunikácie a neexistujú dôkazy o ich rozšírenom používaní v praxi. Všeobecné právne predpisy upravujúce tlmočníkov sa vzťahujú na iné situácie, ako tlmočenie a preklad do cudzieho jazyka, alebo tlmočenie pre osoby so sluchovým postihnutím. Neexistuje však žiadna zavedená prax poskytovania obvineným v trestnom konaní akéhokol'vek druhu prístupných informácií, či už prostredníctvom jazyka, easy-read formátu, audiovizuálnych technológií alebo iných prostriedkov.

---

24 § 48a Trestného poriadku. Podľa § 46 ods. 1 tohto zákona je poškodeným každý, komu bola trestným činom spôsobená škoda (napr. na zdraví, majetku, morálke, iná ujma alebo na iných právach a slobodách).

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Komunikačná podpora

Problematika tlmočenia a prekladu v trestnom konaní a v Trestnom poriadku je obmedzená na problematiku tlmočenia a prekladu v § 28, ktoré zahŕňa tlmočenie a preklad z jazykov, ktoré osoba neovláda (nie je výslovne uvedené, že sem patria napríklad tlmočníci posunkovej reči, ale títo tlmočníci sú ako takí uznaní v osobitnom zákone o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch č. 382/2004 Z. z.). Trestný poriadok výslovne uvádza, ktoré rozhodnutia musia byť preložené, a to uznesenie o vznesení obvinenia, uznesenie o vzatí do väzby, obžaloba, dohoda o vine a treste a návrh na jej schválenie, rozsudok, trestný rozkaz, rozhodnutie o odvolaní a rozhodnutie o podmiennečnom zastavení trestného stíhania, ako aj všetky ďalšie písomnosti potrebné na zabezpečenie spravodlivého procesu, najmä na riadne uplatnenie práva na obhajobu. Tlmočníci sú prítomní na súde, ak o to osoba požiada alebo ak orgány rozhodnú, že je to potrebné na riadne uplatnenie práv osoby. Zákon predpokladá, že ak tlmočník v príslušnom jazyku nie je prítomný, ale je k dispozícii, tlmočenie sa môže zabezpečiť prostredníctvom videokonferencie.

Okrem postavenia tlmočníkov a prekladateľov sa v právnych predpisoch vo veľkej miere ignorujú otázky komunikácie a postavenia osôb so zdravotným postihnutím v trestnom konaní.

Úprava postupov pre pojednávania

V zákone sa zriedkavo spomínajú procesné úpravy pre vypočutia. Odkazy na práva osôb so zdravotným postihnutím a ochranu ich účasti sa tradične uvádzajú na začiatku príslušných procesných kódexov, napríklad v základných princípoch.^[25] V § 2 ods. 21 Trestného poriadku sa výslovne uznávajú práva osôb so zdravotným postihnutím pre obeť a poškodených, pričom sa uvádza, že sa musí zohľadniť osobná situácia a okamžité potreby obeť, jej vek, pohlavie, prípadné zdravotné postihnutie a vyspelosť, pričom sa musí plne rešpektovať jej fyzická, mentálna a morálna integrita.

---

25 Takéto princípy obsahujú nejasné ustanovenia, ako napríklad: "Súd zohľadňuje špecifické potreby strán sporu vyplývajúce z ich zdravotného stavu a sociálneho postavenia." (Civilný sporový poriadok) alebo "Ak je účastníkom konania osoba so zdravotným postihnutím, zabezpečí súd účinný prístup k spravodlivosti na rovnakom základe s ostatnými účastníkmi konania." (Civilný mimosporový poriadok).

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Pokiaľ ide o konkrétne procesné záruky, Trestný poriadok napríklad stanovuje nahrávanie výsluchu maloletej osoby obvinenej z trestného činu, ak je to vzhľadom na okolnosti vhodné, najmä ak existujú pochybnosti o tom, či je osoba schopná porozumieť obsahu výsluchu, s prihliadnutím na jej najlepší záujem, a ak tomu nebránia závažné technické dôvody. Osoby so zdravotným postihnutím majú osobitné práva ako obeť, ak majú postavenie obzvlášť zraniteľnej obeť, ale nie ako obvinení. V ich prípadoch sa napríklad môže použiť výpoveď z výsluchu zaznamenaného pred začatím súdneho konania, ak sa súdne konanie koná v neprítomnosti, ak obvinený odmietne vypovedať počas súdneho konania, alebo ak sa zistia významné rozdiely medzi výpoveďou pred súdom a výpoveďou z výsluchu.

Výpoveď obvineného prostredníctvom videokonferencie je tiež povolená, ak má obvinený chránené postavenie z dôvodu obáv o zdravie a bezpečnosť obvineného a jeho rodinných príslušníkov, ale toto ustanovenie, podobne ako väčšina právnych predpisov, nerieši postavenie obvineného so zdravotným postihnutím.[26] Podobne, ak sú svedkami obzvlášť zraniteľné obeť, ako napríklad osoby so zdravotným postihnutím, možno ich vypočuť na diaľku.

Právo byť prítomný na súdnom konaní

Najnovším právnym predpisom týkajúcim sa prístupnosti prostredia pre osoby so zdravotným postihnutím je zákon č. 201/2022 Z. z. o výstavbe, ktorý nadobudne účinnosť v roku 2024. Zákon obsahuje všeobecné povinnosti navrhovať a stavať nové budovy v súlade s požiadavkami na prístupnosť, v súlade so zásadami univerzálneho dizajnu a v súlade s technickými špecifikáciami, ktoré prijímajú štátne orgány. Nie sú k dispozícii žiadne údaje o prístupnosti už postavených budov orgánov presadzovania práva alebo súdov, ale v mnohých už postavených budovách boli zistené nedostatky, napr. v správe ombudsmana z roku 2016.[27] Zistili sa viaceré nedostatky v rôznych budovách Policajného zboru (okresné riaditeľstvá a klientské centrá). Tri z tridsiatich posudzovaných budov boli úplne nevhodné na vstup do budovy a niektoré ďalšie budovy boli síce prístupné (napr. výťahy pre invalidné vozíky), ale mali prevádzkové problémy. Hoci interiéry hodnotených budov boli väčšinou prístupné, vek a stav niektorých budov predstavoval problém, napr. neprístupné používanie toaliet. Ďalším "závažným nedostatkom", ktorý zistila ombudsmanka, bola prístupnosť pre osoby so zmyslovým postihnutím, napríklad orientácia osôb s takýmto postihnutím.

---

26 § 273 Trestného poriadku.

27 Pozri https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2021/09/Bezbarierovost_policia.pdf.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Pokiaľ ide o súdnictvo, príloha II správy CEPEJ z novembra 2017 týkajúca sa Slovenska[28] obsahuje dotazník "Zabezpečenie kvality súdnictva na súdoch na Slovensku", v ktorom z 200 respondentov bolo 111 zástupcov súdnictva (predsedovia súdov, sudcovia, riadiaci pracovníci atď.). Časť dotazníka sa týkala budúcich plánov na zabezpečenie fyzického prístupu do súdnych budov a plánov na zabezpečenie prístupnosti súdnych budov pre osoby s telesným postihnutím (otázky č. 18 a 19). V oboch otázkach respondenti väčšinou potvrdili existenciu takýchto plánov (78 a 79 %). Otázky však neobsahovali hodnotenie súčasnej fyzickej prístupnosti súdov.

Pojednávania na diaľku

Vo väčšine trestných vecí sa pojednávania konajú osobne. Trestný poriadok umožňuje pojednávanie v neprítomnosti len vtedy, ak bola obvinenému doručená obžaloba, mal možnosť sa k veci vyjadriť, bol o tejto možnosti informovaný a obhajca obvineného nepožaduje osobnú výpoveď obvineného, a to len vtedy, ak možno vec spoľahlivo vyriešiť a zabezpečiť účel trestného konania aj v neprítomnosti. Nie je to však prípustné, ak je obvinený vo väzbe, alebo ak sa na neho vzťahuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby desať a viac rokov odňatia slobody. V takom prípade musí obvinený buď výslovne odmietnuť účasť na súdnom konaní, alebo požiadať o konanie v neprítomnosti. Ak obvinený ušiel do zahraničia alebo sa skrýva, konanie v neprítomnosti je povolené. Trestný poriadok však nevyžaduje konanie na diaľku a nie je jasné, či sa pravidlá o konaní v neprítomnosti môžu uplatňovať v prípadoch, keď sú obvinení ochotní zúčastniť sa konania len na diaľku. Dokonca aj počas pandémie, keď sa trestné veci riešili prednostne, sa väčšinou riešili osobne. Počas výskumu jeden z respondentov, sudca, uviedol, že hoci svedecké výpovede možno podávať na diaľku, obvinení musia byť prítomní v súdnej sieni.

---

28 Pozri <https://www.coe.int/en/web/cepej/cooperation-programmes/strengthening-the-efficiency-and-quality-of-the-slovak-judicial-system>.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

02 Prehľad vnútroštátneho právneho rámca týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti

Monitorovanie práv

Nezávislý mechanizmus

Komisár pre osoby so zdravotným postihnutím je osoba, ktorú volí zákonodarný orgán (Národná rada), aby slúžila ako hlavný nezávislý mechanizmus pre osoby so zdravotným postihnutím a ochranu ich práv. Je to nezávislý orgán s vlastnou kanceláriou, kde môže ktokoľvek podať sťažnosť na porušovanie práv osôb so zdravotným postihnutím.[29] Hoci pôsobnosť komisára vylučuje konanie policajtov v trestnom konaní, prokurátorov alebo súdov, komisárka dostala podania týkajúce sa osôb so zdravotným postihnutím v trestnom konaní, zaobchádzania s nimi v trestnom konaní a nedostatočného pochopenia ich situácie zo strany policajtov.[30] Z dostupných správ a informácií o prieskume komisárky v rámci jej činnosti však nevyplýva žiadna osobitná správa alebo pozornosť venovaná problematike osôb so zdravotným postihnutím, ktoré čelia trestnému stíhaniu.

Orgán pre rovnosť

Národným orgánom pre rovnosť je Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, zriadené zákonom č. 308/1993 Z. z. so štatútom akreditácie B (čiastočne v súlade s Parížskymi princípmi). Stredisko môže okrem monitorovania diskriminácie vykonávať napr. výskum a vzdelávanie v oblasti ľudských práv, monitorovať rasizmus, xenofóbiu a antisemitizmus alebo poskytovať právnu pomoc obetiam diskriminácie v antidiskriminačných sporoch. Medzi publikovanými správami strediska sú otázky zahŕňajúce práva osôb so zdravotným postihnutím,[31] napr. o dostupnosti komunitných sociálnych služieb, ale nie otázky týkajúce sa práv v trestnom konaní alebo prístupu osôb so zdravotným postihnutím k spravodlivosti.

---

29 Táto pozícia bola zriadená zákonom č. 176/2015 Z. z. a funguje od roku 2016.

30 Ako uviedla v rozhovore zamestnankyňa úradu komisárky.

31 Pozri <https://www.snslp.sk/nasa-cinnost/vyskumna-cinnost/publikovane-vystupy-vyskumnej-cinnosti/>.

03 Odborná príprava a zvyšovanie povedomia odborníkov v oblasti trestného súdnictva

Verejne dostupné zdroje neposkytujú žiadne informácie o odbornej príprave polície a orgánov činných v trestnom konaní v otázkach týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím, ich prístupu k spravodlivosti alebo ich práv v trestnom konaní. Vzdelávanie prokurátorov a sudcov realizuje prevažne Justičná akadémia SR, ale zoznam plánovaných alebo ukončených kurzov[32] podobne neobsahuje žiadne vzdelávacie aktivity týkajúce sa osôb so zdravotným postihnutím. Jeden z účastníkov stretnutia národnej pracovnej skupiny ENABLE však spomenul nedávno rozšírené školenia policajtov o špecifických formách komunikácie, väčšinou pre policajtov tvoriacich "prvý kontakt" s obeťami alebo podozrivými. Pokiaľ ide o školenia pre advokátov a advokátskych koncipientov, ktoré organizuje Slovenská advokátska komora, tieto sa dotýkajú mnohých oblastí práva vrátane trestného konania a práv obvinených, ale bez zamerania na zdravotné postihnutie.

---

32 Pozri <https://ja-sr.sk/archiv-studijnych-planov-kalendar-vzdelavacich-podujati>.

04 Štatistiky a údaje o prístupe k spravodlivosti

Oficiálne štatistiky dostupné od Štatistického úradu SR[33] obsahujú len údaje o obvinených z hľadiska druhov spáchaných trestných činov a údaje o páchatel'och len z hľadiska prvopáchatel'ov a recidivistov, detí do 18 rokov a detí do 14 rokov (hranica trestnej zodpovednosti).

Forezná hospitalizácia

Psychiatrické oddelenie Nemocnice pre obvinených a odsúdených ústavu na výkon trestu odňatia slobody Trenčín poskytuje hospitalizáciu osôb nespôsobilých na súdne konanie a psychiatrické vyšetrenia.[34] Podľa zverejnených údajov má nemocnica kapacitu 361 osôb a 191 lôžok, je bezbariérová a prístupná. Za posledných desať rokov sa priemerná obsadenosť pohybovala od 55 do 75 %, pričom ročne bolo hospitalizovaných v priemere 1641 až 2589 pacientov, pričom priemerná dĺžka pobytu v akútnych prípadoch bola 14 dní a v ochrannom liečení 73 dní.[35] Dostupné údaje však nie sú rozdelené podľa typu liečby ani podľa počtu osôb hospitalizovaných z dôvodu nemožnosti zúčastniť sa na konaní pred súdom.

---

33 Pozri

https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/demography/justice/indicators!/ut/p/z1/jdDBDolwDAbgZ-EJ9gMDxrFggCvEhTGBXcxOZomiB-PzawxXJ701-f62KTNsYmaxL3exT3df7PXTzyY9d5kURRESRJIBcq80cFIYOGfjF5Q1NTxrAdHWCSQ1us-7OAbFzGzJ40cRtuU9wPjHj8x4V4D7gQJWUKljRDmvy11_qCCHMhKqTSMgXIHvSf_OfNy0nuCkoyB4A8FMaGk!/dz/d5/L2dJQSEvUUt3QS80TmxFL1o2X1E3SThCQjFBMDg1NzAwSU5TVTAwVIMwS1My/ alebo https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/sk1005rs/v_sk1005rs_00_00_sk.

34 Informácie o organizácii nemocnice pre obvinených a odsúdených nájdete na stránke <https://www.zvjs.sk/file/a1a4f664-36e9-44ff-abf5-21deebd46013.pdf>.

35 Pozri <https://www.zvjs.sk/sk/zariadenia/trencin>.

05 Hlavné zistenia

Slovensko malo vo všeobecnosti len málo problémov s nominálnou ratifikáciou kľúčových ľudskoprávných nástrojov alebo s včasnou transpozíciou smerníc EÚ o práve na obhajobu v trestnom konaní. Medzinárodný monitoring však odhalil, že miesta, kde sú osoby so zdravotným postihnutím zadržované, ich často vystavujú zlému zaobchádzaniu, chýba im nezávislá kontrola a monitorovanie, nie sú dostatočne zabezpečené primeraným dohľadom a často nie je dostatočne zabezpečený prístup k spravodlivosti a právo na účinný prostriedok nápravy, napríklad tým, že sa dotknutým osobám nedoručujú súdne rozhodnutia.

Slovenské právo vo všeobecnosti venuje len malú pozornosť osobitným okolnostiam obvinených s intelektovým a psychosociálnym postihnutím. Osobitná pozornosť sa v trestnom konaní venuje len obetiam trestných činov so zdravotným postihnutím, z hľadiska ich špecifických práv a prístupu k spravodlivosti v ich jedinečnej situácii. V prípadoch týkajúcich sa psychosociálneho alebo intelektového postihnutia slovenské právo vo všeobecnosti popisuje alternatívy k uväzneniu, ako sú ochranné liečenie, obhajoba pre nepričetnosť, aj úlohu súdnych znalcov. Zdá sa, že tieto sa ukladajú vtedy, keď obvinení s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím nie sú odsúdení z dôvodu svojho postihnutia, ale z právnych predpisov je zrejmé, že ochranné liečenie nasleduje v podstate automaticky v prípadoch obhajoby nepričetnosťou, ak súd určí, že osoba je nebezpečná, ak zostane na slobode. Podobne, aj keď sú tieto opatrenia uložené mimo oblasti trestného práva, je zakotvený režim nedobrovoľnej liečby a súdny dohľad nad jej prípustnosťou.

V obmedzenej miere zákon zakotvuje prispôsobenia a adaptovaný prístup v niektorých otázkach, ako je napríklad používanie nahrávaných výpovedí alebo výpovedí prostredníctvom videokonferencie v prípade detí obvinených z trestného činu alebo obetí a obvinených s chránenou identitou, ale nie v prípade obvinených so zdravotným postihnutím. Existuje len veľmi malá právna podpora pre samotné výsluchy, ktoré sa uskutočňujú na diaľku.

POLITICKÝ A PRÁVNÝ RÁMEC

05 Hlavné zistenia

Slovensko zároveň čelí vážnym problémom v oblasti prístupu k spravodlivosti, a to predovšetkým z dôvodu rozsiahleho a systematického vynechania úpravy zohľadňujúcej potreby zdravotne postihnutých a začlenenia práv zdravotne postihnutých do predpisov trestného práva a trestného konania v širokom spektre skúmaných oblastí. Slovensku sa nedarí implementovať stratégie na ochranu práv osôb so zdravotným postihnutím.

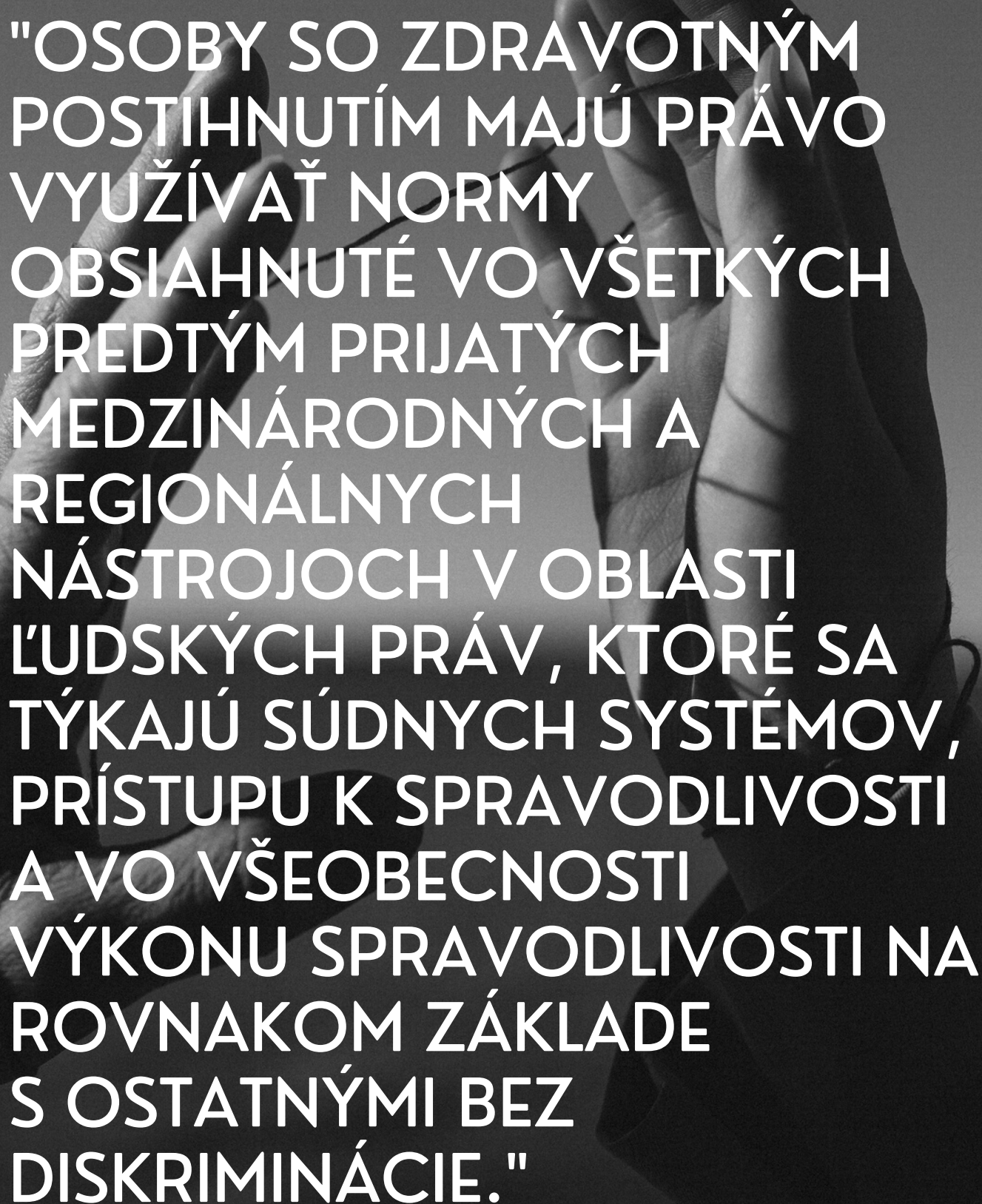
Slovenské právo zakotvuje veľmi malú flexibilitu pri informovaní obvinených v trestných veciach o ich právach, a to prostredníctvom všeobecných ustanovení, kde je flexibilita v podstate na uvážení orgánov, bez jasných usmernení. Jednoznačne chýba akákoľvek osobitná právna úprava procesných úprav pre obvinených so zdravotným postihnutím (alebo uznanie procesných úprav v existujúcich nástrojoch trestného práva), ako aj možnosť o takéto úpravy vôbec požiadať, keďže neexistuje postup pre takéto žiadosti. Neexistuje ani žiadna komplexná legislatíva o právach osôb so zdravotným postihnutím v trestnom práve, pokiaľ ide o sprostredkovateľov alebo facilitátorov, žiadne pripustenie spoločníkov pre osoby so zdravotným postihnutím, ktorí by poskytovali podporu v konaní, ako aj žiadne uznanie potreby inej komunikačnej podpory, než je tlmočenie a preklad do cudzieho a posunkového jazyka.

Okrem toho sa v rôznych prípadoch uvádza ako problém fyzická prístupnosť súdov a iných zariadení. Okrem fyzických bariér pri vstupe je občas podobne nedostatočný aj interiér budov, napríklad pokiaľ ide o prístupnosť toaliet. Hoci sa nový zákon zameriava na riešenie tohto problému, zatiaľ nie je účinný a jeho uplatňovanie v praxi nie je známe.

Na Slovensku sa zdá, že uloženie ochranného liečenia ako alternatívy k väzbe spojenej s odňatím slobody pre osoby s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím je prípustné na dobu neurčitú v dôsledku toho, že postihnutie osoby sa považuje za nebezpečné pre spoločnosť.

Podobne sa venuje málo pozornosti odbornej príprave pracovníkov trestného súdnictva v otázkach týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím, ktoré boli obvinené z trestného činu. V situáciách, keď sa osoby s psychosociálnym a/alebo intelektovým (alebo iným) postihnutím stanú obeťami trestných činov, zahŕňa odborná príprava a legislatíva zameranie na zdravotné postihnutie, ale špecifickým potrebám obvinených so zdravotným postihnutím v systéme trestného súdnictva sa nevenuje ani zďaleka taká pozornosť.

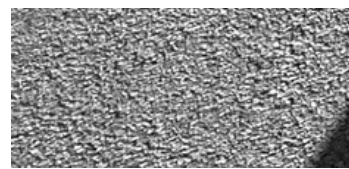
"OSOBY SO ZDRAVOTNÝM
POSTIHNUTÍM MAJÚ PRÁVO
VYUŽÍVAŤ NORMY
OBSIAHNUTÉ VO VŠETKÝCH
PREDTÝM PRIJATÝCH
MEDZINÁRODNÝCH A
REGIONÁLNYCH
NÁSTROJOCH V OBLASTI
ĽUDSKÝCH PRÁV, KTORÉ SA
TÝKAJÚ SÚDNYCH SYSTÉMOV,
PRÍSTUPU K SPRAVODLIVOSTI
A VO VŠEOBECNOSTI
VÝKONU SPRAVODLIVOSTI NA
ROVNAKOM ZÁKLADE
S OSTATNÝMI BEZ
DISKRIMINÁCIE."

PRÍSTUP OBVINENÝCH SO
ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM
K SPRAVODLIVOSTI

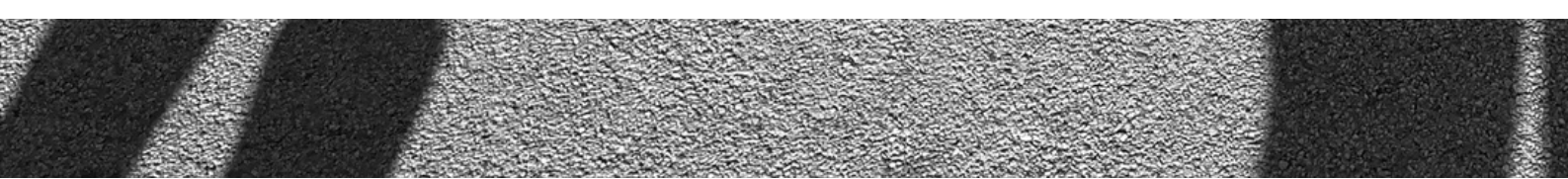

SKÚSENOSTI
OBVINENÝCH SO
ZDRAVOTNÝM
POSTIHNUTÍM S
PRÍSTUPOM K
SPRAVODLIVOSTI

PRÍSTUP OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM K SPRAVODLIVOSTI

- 01** Skúsenosti obvinených so zdravotným postihnutím
  - 02** Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva
  - 03** Skúsenosti mimovládnych organizácií, inštitúcií pre ľudské práva a odborníkov na podporné služby
  - 04** Stručná analýza vzorcov
-

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

S cieľom preskúmať na Slovensku skúsenosti rôznych zainteresovaných strán s prístupom obvinených s intelektovým a/alebo psychosociálnym postihnutím k spravodlivosti – identifikovať prekážky, výzvy a oblasti, v ktorých si predstavujú zlepšenie – sa uskutočnilo 6 pološtruktúrovaných rozhovorov (podrobné informácie sú uvedené v prílohe 1) s osobami s:

- intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím (N=0),
- advokátmi (N=1),
- sudcami (N=2),
- prokurátormi (N=0),
- políciou (N=0),
- odborníkmi na podporné služby (N=1),
- Národnou inštitúciou pre ľudské práva (N=1)
- mimovládnu organizáciu (N=1).

Ďalej uvedieme hlavné zistenia týchto pološtruktúrovaných rozhovorov.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

01 Skúsenosti obvinených so zdravotným postihnutím

POZNÁMKA: Na Slovensku sa rozhovory s obvinenými so zdravotným postihnutím ešte len uskutočnia. Vzhľadom na skutočnosť, že osobám so zdravotným postihnutím sa na Slovensku vo všeobecnosti nevenuje dostatočná pozornosť, bolo ťažké osloviť obvinených so zdravotným postihnutím. V spolupráci s ombudsmanom sa nakoniec podarilo zorganizovať rozhovory vo väznici, kde sa našli 4 muži so zdravotným postihnutím, ktorí spĺňali kritériá výskumu. Táto časť bude preto doplnená po uskutočnení rozhovorov a analýze zistení. Zistenia z rozhovorov budú zapracované do ďalších výstupov projektu: národnej referenčnej knihy o zdravotnom postihnutí a medzinárodnej súhrnnej správy. Vzhľadom na tieto okolnosti sú zistenia správy obmedzené.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva

Skúsenosti, identifikované výzvy a oblasti zlepšenia

Hlavné zistené výzvy

Odborníci v oblasti trestného súdництва nezistili žiadne významné problémy alebo nedostatky v právnych predpisoch upravujúcich trestné konanie pre osoby, ktoré potrebujú povinné právne zastúpenie. Konštatovali však, že takéto osoby majú často problémy s pochopením konania a vyžadujú si viac času a trpezlivosti pri komunikácii. Uviedli, že to, že ich počas konania zastupuje advokát, zabezpečuje spravodlivý proces.

"Povedal by som, že jeden problém je právny a druhý osobný; nie je dostatočná alebo žiadna osobitná ochrana týchto osôb v trestnom konaní a v osobnej rovine si myslím, že nie je dostatočné pochopenie či už príslušníkov Policajného zboru, teda orgánov činných v trestnom konaní, alebo svedkov a iných zúčastnených osôb."[36]

36 Citát slovenského právnika, muž.

"SYSTEM TRESTNÉHO SÚDNICTVA ZAOBCHÁDZA S OBVINENÝMI SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM ROVNAKO AKO S OSTATNÝMI, ČO JE VLASTNE DISKRIMINÁCIA PRETOŽE TÍTO ĽUDIA POTREBUJÚ OSOBITNÝ PRÍSTUP."

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva

Proces identifikácie zdravotného postihnutia

Lekárske správy poskytnuté opatrovníkom alebo poskytovateľom starostlivosti sa často používajú na identifikáciu osôb so zdravotným postihnutím v trestnom konaní. Polícia tiež vymenúva súdneho znalca, aby posúdil intelektové schopnosti jednotlivca a jeho schopnosť kontrolovať a rozpoznať nezákonnosť svojho konania. Ak súdny znalec zistí, že jednotliviec nie je schopný porozumieť konaniu, trestné konanie môže byť zastavené. V niektorých prípadoch sa môžu v priebehu súdneho konania objaviť pochybnosti o spôsobilosti obvineného až neskôr a môže byť vyžiadany znalecký posudok následne. Neexistuje však požiadavka vykonať akýkoľvek druh povinného vyšetrenia alebo preskúmania. Respondenti tiež uviedli, že v trestnom konaní nemali žiadne problémy s neidentifikovaným postihnutím a že na posúdenie schopnosti jednotlivca porozumieť konaniu sa často používajú psychologické posudky a znalecké posudky.

"Keď človek vystupuje v úlohe obžalovaného, musí rozumieť základom, teda tomu, prečo je na súde, z čoho je obžalovaný [...] Mal som odročené pojednávania a vyžiadal som znalecký posudok [keď sa pochybnosti o spôsobilosti obžalovaného objavili až počas súdneho konania]."[37]

Napadnutie posúdenia

Osoby, ktoré boli posúdené súdnym znalcom v trestnom konaní, majú právo napadnúť posudok a požiadať o kontrolný znalecký posudok. Ak kontrolný posudok dospeje k inému záveru, znalecký ústav v znaleckej inštitúcii posúdi oba posudky a vyjadrí sa k nim, aby sa zabezpečil spravodlivý proces. Obvinení a advokáti môžu proti posudkom namietajú, ale zvyčajne žiadajú o preskúmanie na základe rozhodnutia súdu, aby nemuseli platiť vlastné náklady. Znalec môže byť tiež predvolaný na hlavné pojednávanie a vypočutý účastníkmi konania a závery správy môžu byť preskúmané.

"K môjmu klientovi pristupovali tak, akoby takouto chorobou netrpel, a to aj tým, že hodnotili jeho správanie v súvislosti s trestným konaním, čo podľa môjho názoru nebolo úplne správne, pretože výskyt duševnej choroby mal byť podľa môjho názoru viac reflektovaný."[38]

37 Citát slovenského sudcu, muž.

38 Citát slovenského právnik, muž.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva

Dôsledky posúdenia

Okrem obhajoby pre nepríčetnosť a následne buď zastavenia trestného konania, alebo uloženia ochranného liečenia si respondenti nespomenuli na žiadnu situáciu, v ktorej by osoba s identifikovaným zdravotným postihnutím bola umiestnená do ústavu, umiestnená pod opatrovníctvo alebo inak zasiahnutá.

Informácie o úpravách

V spise sú vyznačené len situácie domáceho násillia s informáciou o zdravotnom postihnutí obvineného. Vo všeobecnosti sudcovia a iní odborníci v oblasti trestného súdnictva vyvodzujú existenciu zdravotného postihnutia na základe konkrétnych informácií v spise (napr. informácie o poskytovaní povinného právneho zastúpenia alebo nepriame ukazovatele, ako je vzdelanie obvinených atď.) Poskytovanie informácií o zdravotnom postihnutí je v zásade na rozhodnutí úradov.

"Obvinený na hlavnom pojednávaní nič nepodpisuje, hlavné pojednávanie sa vedie ústne, na rozdiel od formulára, kde obvinený podpisuje poučenie, ktoré môže mať 3 alebo 4 strany. Nevidel som, že by sa tento informačný hárok prepísal na prijateľnejšiu otázku [...] hlavná snaha o prispôsobenie sa potrebám vychádza predovšetkým z ústneho kontaktu."[39]

Použitie sily alebo nátlaku

Respondenti sa nezmienili o žiadnych skúsenostiach, pri ktorých by sa na obvinených so zdravotným postihnutím použila sila alebo nátlak. Nespomenuli si na žiadne prípady, v ktorých by sa podobné otázky vyskytli.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva

Poskytovanie procesných úprav

Počas konania obvinených zvyčajne sprevádzal opatrovník, alebo pracovník zariadenia, v ktorom bola osoba hospitalizovaná. Inak sa nikto z opýtaných nezmienil o tom, že by obvinení využívali nejaký druh pomoci.

"Osobne sa snažím prispôbiť inštrukcie týmto osobám počas vypočúvania."[40]

» Právo na informácie

Aj keď ide len o podozrivú osobu, ktorá ešte nie je obvinená, každá osoba predvedená na policajnú stanicu je informovaná o svojich právach prostredníctvom formulára. Keď je osoba obvinená, má zaručené právo na obhajcu, a ak si ho nemôže dovoliť, dostane bezplatného obhajcu zo zoznamu. Informácie o právach obvinených sú štandardizované a zvyčajne obsahujú výpočet ustanovení Trestného poriadku. Advokáti musia zabezpečiť, aby ich klienti rozumeli svojim právam. V niektorých prípadoch, napríklad ak má obvinený duševné postihnutie, sa môže konanie sprístupniť rodičom obvineného.

» Právo na tlmočenie a komunikačnú podporu - všeobecne

"Celá diskusia nie je vedená v právnickom jazyku, ale prispôbujeme sa zjednodušenej reči a snažíme sa to vyriešiť tak, aby človek jednoznačne pochopil účel."[41]

"Forma a spôsob komunikácie s týmito ľuďmi je navrhnutá tak, aby človek nevnímal žiadny hendikep. [...] Nemáme technológiu na zosilnenie hlasu pre ľudí so slabým sluchom, takže sme to raz urobili tak, že obžalovaný nesedel za svojím stolom, ale stál hneď vedľa môjho, a ja som musel kričať, aby ma počul. [...] Nemali sme žiadne reproduktory."[42]

40 Citát slovenského sudcu, muž.

41 Citát slovenského sudcu, muž.

42 Citát slovenského sudcu, muž.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva

Napriek absencii konkrétnych usmernení odborníci v oblasti trestného súdnictva uviedli, že sa snažia prispôbiť svoj štýl komunikácie potrebám obvinených vo všetkých prípadoch. Spomenuli prípady, keď obvinení vyhľadali pomoc tretích strán, napríklad rodinných príslušníkov, z iných ako právnych dôvodov. Na druhej strane si jeden advokát spomenul na prípad, v ktorom počas výsluchu obvineného so zdravotným postihnutím nebol prítomný psychológ a orgány podľa jeho názoru nevyvinuli žiadne úsilie na zabezpečenie jeho prítomnosti.

» Právo na tlmočenie a komunikačnú podporu - výsluch

Pokiaľ ide o kladenie otázok, skúsenosti respondentov sa líšili. Sudcovia spomenuli, že majú k dispozícii rôzne technické prostriedky na vedenie výsluchov na diaľku, napríklad videokonferenčné zariadenie, keď v malých mestách nie je osobne prítomný tlmočník do posunkovej reči. Podobne boli sudcom poskytnuté osobitné miestnosti na vypočúvanie maloletých osôb s cieľom znížiť ich stres. Podľa jedného z respondentov neboli povolené výsluchy na diaľku v neprítomnosti obvineného, ktorý musel byť prítomný v súdnej sieni. Na druhej strane si jeden advokát spomenul na policajný výsluch, pri ktorom sa s obvineným komunikovalo štandardnou formou a bez akýchkoľvek osobitných opatrení.

"Polícia disponuje určitými technickými opatreniami, ale tie sa používajú takmer výlučne v súvislosti s komunikáciou s obeťami, zraniteľnými osobami, maloletými a podobne [...], napríklad aby sa zabránilo opakovaným výsluchom [a sekundárnej viktimizácii]."[43]

» Žiadosti o ubytovanie a ponuky úprav

Respondenti si nespomenuli, že by sa o procesné úpravy žiadalo alebo že by sa poskytovali pravidelne, a spomenuli si len na individuálny prístup podľa okolností prípadu, bez uplatňovania akýchkoľvek usmernení.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva

"S týmito osobami sa zaobchádza štandardným spôsobom na základe štandardných postupov, ako keby táto osoba nemala intelektové alebo duševné postihnutie. Len som si nevšimol žiadny osobitný prístup [...] [Informácie poskytnuté obvineným] neobsahujú žiadne osobitné poučenie týkajúce sa duševnej choroby alebo akýchkoľvek práv súvisiacich s právami vyplývajúcimi práve z duševnej choroby. Podľa môjho názoru orgány činné v trestnom konaní tieto okolnosti neskúmajú."[44]

Obhajoba z dôvodu nepríčetnosti

Obhajoba nepríčetnosťou sa podľa respondentov zvyčajne posudzuje ako prvá, ak sa považuje za relevantnú, pretože je dôvodom na vylúčenie trestnej zodpovednosti. Okrem znaleckých posudkov a vyšetrení sa nezhrmažďovali žiadne rozsiahle dôkazy, pretože otázka obhajoby nepríčetnosťou by určila ďalšie kroky, ktoré by sa mali podniknúť. Ak je konanie ukončené, ale osoba nie je hospitalizovaná a jej ďalší pobyt na slobode je nebezpečný, prokurátor podá návrh na uloženie ochranného liečenia. Podľa jedného z respondentov sa aj pri rozhodovaní o ochrannom liečení musia vykonať dôkazy, ktoré preukážu, či osoba, ktorá vzniesla námietku nepríčetnosti, stále spáchala údajné skutky a či by predstavovali trestné činy.

Znalci sa vyjadrujú len k tomu, či obvinení boli schopní ovládať svoje konanie, teda či mali prvok ovládania alebo boli schopní rozpoznať protiprávnosť svojho konania, pričom súdy stále rozhodujú o právnom posúdení obhajoby z dôvodu nepríčetnosti.

Respondenti spomenuli aj "procesnú" nepríčetnosť, ktorá nastáva vtedy, keď osoba nie je schopná pochopiť konanie alebo jeho účel.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva

Povinná liečba

O druhu ochranného liečenia (ústavné alebo ambulantné) rozhoduje súd na návrh prokurátora. Rozhodujú o ňom trestní sudcovia a osoba, ktorej bolo uložené ochranné liečenie, je stále zastúpená advokátom. Osobe a jej opatrovníkovi alebo advokátovi sa doručuje nielen rozhodnutie o ukončení trestného konania, ale aj návrhy a rozhodnutia týkajúce sa ochranného liečenia. V prípadoch ochranného liečenia súdy zvyčajne vypočúvajú znalcov, vykonávajú dôkazy a rozhodujú o tom, aké konkrétne ochranné liečenie sa má uložiť. Na druhej strane respondenti neuviedli žiadne podrobné informácie, ktoré musia byť obvineným poskytnuté o ochrannom liečení a jeho dôsledkoch.

Jeden z advokátov uviedol, že znalci vypracúvajú posudky o nepríčetnosti a o tom, či obvinené osoby boli schopné ovládať svoje konanie a uvedomovať si jeho protiprávnosť. Potom však spomenul prípad, keď následne počas konania o uložení ochranného liečenia ako alternatívy k trestu už neboli predvolaní znalci, aby sa vyjadrili k tomu, či je možné ochranné liečenie uložiť (podľa Trestného zákona, či je možné osobu považovať za "nebezpečnú pre spoločnosť", ak sa liečba neuloží). Na druhej strane jeden z prokurátorov uviedol, že v prípadoch povinného liečenia sa vždy prihliadalo na vyjadrenia znalcov.

Jeden z advokátov tiež uviedol, že podľa jeho názoru orgány príliš často zvažujú povinnú liečbu v nemocniciach bez toho, aby sa najprv uchýlili k ambulantnej forme. Nakoniec spomenul, že podľa judikatúry slovenských súdov by sa uloženie povinnej liečby malo povoliť len vtedy, ak existuje vysoká pravdepodobnosť, že osoba pod vplyvom zdravotného postihnutia opätovne spácha trestný čin.

"Sám som sa stretol s prípadom, keď bolo trestné stíhanie zastavené pre nepríčetnosť a obhajca dokázal, že jeho klient tento čin ani nespáchal. Ak dospejeme k záveru, že obvinený tento skutok nespáchal alebo skutok nie je trestným činom, tak nemôžem uložiť ochranné liečenie, inak sa ochranné liečenie môže uložiť aj pri skutkoch, pri ktorých je trestné stíhanie zastavené."[45]

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva

Postoje a odborná príprava/informovanosť

Odborníci na trestné súdnictvo, s ktorými sa uskutočnili rozhovory, sa podelili o rôzne pohľady na obvinených s intelektovým a psychosociálnym postihnutím. Domnievali sa, že za zabezpečenie technických opatrení, tlmočníkov a prekladateľov je v prvom rade zodpovedné ministerstvo spravodlivosti, ale domnievali sa, že prístupnosť v prípadoch, s ktorými sa stretávajú, by mali zabezpečiť aj jednotlivci, napríklad sudcovia. Sudcovia, s ktorými sa uskutočnili rozhovory, si mysleli, že odborná príprava, ktorú absolvovali, vrátane online možností, bola primeraná. Neuvádzali, či sa tieto školenia konkrétne týkali potrieb obvinených so zdravotným postihnutím, ich prístupu k spravodlivosti alebo procesných úprav. Podľa jedného z opýtaných by sa obvineným so zdravotným postihnutím nemalo poskytovať prednostné zaobchádzanie, ale malo by sa k nim pristupovať s prispôbením a empatiou, pokiaľ ide o komunikáciu.

Sudcovia uviedli, že práca s ľuďmi so zdravotným postihnutím si vyžaduje trpezlivosť a že neexistuje ignorancia obvinených so zdravotným postihnutím, ale na súdy môže byť vyvíjaný tlak z dôvodu nedostatočného personálneho obsadenia.

Pokiaľ však ide o advokátov v trestných veciach, bolo zdôraznené, že zákonodarca by mal prijať zákony, ktoré by zabezpečili, aby sa zdravotné postihnutie zohľadňovalo v trestnom konaní, a že Slovenská advokátska komora a školenia, ktoré poskytuje, by mali klásť väčší dôraz na túto oblasť. Tvrdili, že je rozšírené presvedčenie, že s osobami so zdravotným postihnutím by sa malo zaobchádzať tak, ako keby boli zdravé, čo by mohlo narušiť účel trestného konania.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

02 Skúsenosti odborníkov v oblasti trestného práva

Osvedčené postupy

Respondenti sa vyjadrili k rôznym oblastiam, v ktorých by sa podľa nich mali zaviesť osvedčené postupy, ale väčšina z nich sa týkala nevyhnutnosti legislatívnych zmien na základnej úrovni, zvyšovania povedomia o tejto problematike, spolupráce s organizáciami, ktoré pomáhajú ľuďom so zdravotným postihnutím, a školenia orgánov činných v trestnom konaní o povahe intelektového a psychosociálneho postihnutia a jeho vplyve na správanie jednotlivcov.

Nespomenuli žiadne osvedčené postupy, ktoré sa už používajú. Jeden sudca pripomenul prax nahrávania výsluchov v prípravnom konaní a uviedol, že vďaka tomu mohol byť svedkom správania polície, čo ho viedlo k rozhodnutiu o neprípustnosti dôkazu.

Hlavné odporúčania

Niektorí respondenti si neboli istí, ako zlepšiť situáciu, pripomenuli úlohu ministerstva spravodlivosti a uvažovali o zriadení samostatného úradu alebo oddelenia v rámci ministerstva. Kládli si otázku, či sú systematické legislatívne zmeny vôbec potrebné, pretože trestné konania proti ľuďom s intelektovým a psychosociálnym postihnutím sú pomerne zriedkavé. Naopak, jeden z respondentov navrhol legislatívne zmeny, ako napríklad novelizáciu Trestného poriadku v oblasti dostupnosti informácií, presnejšie vymedzenie práv osôb s duševnými poruchami alebo povinnú účasť psychológov a iných lekárskejších znalcov. Jeden návrh požadoval, aby na všetky vyšetrovacie úkony (výsluchy atď.) vždy dohliadalo viacero osôb, napr. výsluchy by nemali byť ponechané len na policajtov.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

03 Skúsenosti mimovládnych organizácií, inštitúcií pre ľudské práva a odborníkov na podporné služby

Skúsenosti, identifikované prekážky, výzvy a oblasti na zlepšenie

Vnímanie rovnosti

Respondenti sa podelili o svoje prevažne negatívne skúsenosti so zaobchádzaním s obvinenými s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím v trestnom konaní a spomenuli si na prípady, keď vnímali zaujatosť a diskrimináciu takýchto obvinených v konaní orgánov, ktoré neakceptovali skutočnú situáciu a špecifické okolnosti obvinených so zdravotným postihnutím.

"S obvinenými osobami so zdravotným postihnutím sa nie vždy zaobchádza v súlade s právami, ktoré zaručuje Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím a vnútroštátne právne predpisy. Napríklad osoba s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony musí mať obhajcu, ale nie vždy sa to dodržiava. Ešte horšie je, keď osoba so zdravotným postihnutím nemá ani obmedzenú spôsobilosť na právne úkony, pretože právne zastúpenie a jeho bezplatné poskytnutie je na rozhodnutí súdu."[46]

46 Citát zástupkyne slovenskej národnej inštitúcie pre ľudské práva, ženy.

“

"MÁM KOLEGYŇU, KTORÁ JE VEREJNOU OPATROVNÍČKOU, A UŽ LEN TO, AKO HOVORÍ O SVOJICH KLIENTOCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM, JE PRE MŇA ALARMUJÚCE A ČASTO SI MYSLÍM, ŽE NIEKTORÍ ĽUDIA BY NAOZAJ NEMALI PRACOVAŤ AKO PODPOROVATELIA ĽUDÍ SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM."

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

03 Skúsenosti mimovládnych organizácií, inštitúcií pre ľudské práva a odborníkov na podporné služby

Sťažnosti

Respondenti počuli o niekoľkých sťažnostiach týkajúcich sa obvinených s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím. Napríklad v jednom prípade mladý muž so zdravotným postihnutím predtým podal viacero trestných oznámení na svojich susedov za to, že sa nelegálne pohybovali na pozemku jeho otca a dopúšťali sa rôznych nezhôd a vzájomných provokácií. Napriek tomu, že jeho správanie nebolo nebezpečné, orgány činné v trestnom konaní ho zatkli a eskortovali do nemocnice pre obvinených a odsúdených a až po jeho sťažnostiach bol stíhaný mimo väzby.

Ďalšej osobe bolo na žiadosť prokurátora uložené ochranné liečenie po tom, ako sa údajne dopustila násilia voči svojej matke, napriek tomu, že výpovede oboch boli protichodné, keďže ho v skutočnosti provokovala a jeho diagnóza provokáciu uľahčila.

Ďalšia osoba bola počas krádeže tovaru v obchode najmenej sedemkrát hospitalizovaná a užívala psychofarmaká, pričom bola odsúdená napriek tomu, že súdny znalec vypovedal, že v čase spáchania trestného činu mala zníženú alebo dokonca žiadnu schopnosť ovládať konanie alebo rozpoznať protiprávnosť svojho konania, čo vyvolalo otázku, či je možné uplatniť obhajobu z dôvodu nepříčetnosti. Jedna osoba po mozgovej príhode bola uznaná za spôsobilú predstúpiť pred súd bez toho, aby bolo preskúmané, či chápe účel konania.

Jedna respondentka si spomenula na situáciu, keď muža so zdravotným postihnutím zatkli policajti v civile a tvrdila, že keď ho zatkli, snažil sa brániť v domnienke, že ho okradnú, keďže kvôli svojmu zdravotnému postihnutiu nebol schopný posúdiť situáciu. Z dôvodu nedostatočnej komunikácie bol muž pri zatýkaní vystavený použitiu sily a neskôr obvinený z útoku na verejného činiteľa.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

03 Skúsenosti mimovládnych organizácií, inštitúcií pre ľudské práva a odborníkov na podporné služby

Procedurálne úpravy

» Prístupné informácie

Odborníci, s ktorými sa viedli rozhovory, spomínali príliš komplikovaný jazyk (zložitý aj pre ľudí, ktorí nemajú právnické vzdelanie) a informácie poskytované len v písomnej forme, na niekoľkostranovom formulári, bez potrebných úprav. Podľa jedného z respondentov s medzinárodnými skúsenosťami sa iné krajiny v tomto smere stretávajú s podobnými problémami ako Slovensko.

» Podporné služby

Respondenti vedeli len veľmi málo o možných podporných službách alebo procesných úpravách, ktoré by mohli orgány použiť v trestnom konaní proti obvineným s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím. Údajne sa vyskytli prípady, keď príslušníci orgánov činných v trestnom konaní dokonca nedodržiavali procesné pravidlá.

Dostupná pomoc pozostávala predovšetkým z aktivít mimovládnych organizácií a národných inštitúcií na ochranu ľudských práv, ktoré poskytovali obvineným kontaktné informácie alebo odkazy na linky pomoci, ale neboli zapojené do trestných konaní.

Identifikácia postihnutia

Jeden z respondentov uviedol, že nie je zriedkavé, že polícia alebo pracovníci trestného súdnictva si zdravotné postihnutie a s ním spojené správanie zamieňajú za nespoluprácu alebo podozrivé správanie, hoci frekvencia takýchto nedorozumení nie je známa.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

03 Skúsenosti mimovládnych organizácií, inštitúcií pre ľudské práva a odborníkov na podporné služby

Informovanosť a postoje

Respondenti opísali situácie, v ktorých sa správanie obvinených s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím neposudzovalo v kontexte ich postihnutia, v ktorých sa na postihnutie obvinených nekládla prioritá a v ktorých by malo ministerstvo spravodlivosti zaviesť legislatívu, venovať pozornosť porušovaniu existujúcich zákonov a organizovať školenia pre sudcov a orgány činné v trestnom konaní.

V rozhovoroch odznelo niekoľko tvrdení o stereotypoch, predsudkoch, škodlivých zovšeobecneniach a všeobecnom nedostatku vedomostí o obvinených so zdravotným postihnutím.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

03 Skúsenosti mimovládnych organizácií, inštitúcií pre ľudské práva a odborníkov na podporné služby

Osvedčené postupy

Respondenti nevedeli o žiadnych konkrétnych projektoch alebo postupoch, ale opakovane spomínali vzdelávanie ako oblasť, ktorej je potrebné venovať viac pozornosti. Napriek tomu, že sa viac diskutuje o duševnom zdraví a že sa situácia zlepšuje, respondenti nevedeli o žiadnych konkrétnych plánoch v oblasti vzdelávania o prístupe k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím.

Hlavné odporúčania

Respondenti navrhli, aby sa väčší dôraz kládol na fázu prípravného konania, dokonca ešte pred vznesením obvinenia, pretože vtedy sa zhromažďuje väčšina dôkazov. V tomto období môže byť nedostatočný prístup obvinených k spravodlivosti obzvlášť škodlivý. Podobne by sa v predsúdnom štádiu trestného konania mali uprednostniť otázky povinnej obhajoby, ako aj lepšia informovanosť a odborná príprava orgánov činných v trestnom konaní.

Napriek tendenciám vzdelávať sa, respondenti opakovane vnímali vzdelávanie ako nedostatočné a ako niečo, čo je potrebné zlepšiť, a to nielen medzi štátnymi úradníkmi, ale aj medzi ostatnými odborníkmi.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

04 Stručná analýza vzorcov

Rozhovory so zainteresovanými stranami odhalili niekoľko hlavných vzorcov.

- Na začiatok treba povedať, že vzhľadom na absenciu osobitných zákonov a usmernení prispôsobených potrebám obvinených so zdravotným postihnutím je skutočná implementácia mnohých politík zameraných na zabezpečenie rovnakého prístupu k spravodlivosti často v rukách jednotlivých úradníkov. Tí sa môžu ľahko rozhodnúť, či procesné úpravy v konaní povolia alebo zamietnu a z akých dôvodov, pričom môžu postupovať na základe konkrétnych prípadov s absolútnou voľnou úvahou.
- Po druhé, poskytovanie informácií o právach obvinených v trestnom konaní je v zákone aj v praxi veľmi formalizované. Konkrétne informácie, ktoré sa majú poskytnúť, sú podrobne uvedené v právnych predpisoch vrátane informácií, ktoré sa majú poskytnúť na základe individuálnych okolností konkrétnych prípadov, a tradične sa poskytujú písomne.
- Na druhej strane, konkrétne informácie, ktoré sa majú poskytnúť, sa netýkajú práv obvinených so zdravotným postihnutím a neodrážajú ich špecifické postavenie z hľadiska rozhodovania alebo komunikácie v trestnom konaní. Okrem toho sa informácie poskytujú v odbornom jazyku, ktorý väčšinou kopíruje ustanovenia príslušných zákonov a neobsahuje žiadne prístupné informácie, ako napríklad ľahko čitateľné formuláre s informáciami o právach obvineného. Ak nie je jasné, či obvinení v trestnom konaní alebo počas výsluchu rozumejú svojim právam, zákon opäť vkladá iniciatívu a voľnosť do rúk orgánov činných v trestnom konaní a sudcov a spolieha sa na to, že im uľahčia porozumenie a vykonajú potrebné úpravy na ochranu práv obvinených. Okrem toho z rozhovorov vyplýva, že existuje všeobecný predpoklad, že na ochranu práv obvinených sú prítomní advokáti, a ich prítomnosť sa niekedy môže považovať za dostatočnú záruku.

SKÚSENOSTI OBVINENÝCH SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM S PRÍSTUPOM K SPRAVODLIVOSTI

03 Skúsenosti mimovládnych organizácií, inštitúcií pre ľudské práva a odborníkov na podporné služby

- Respondenti však uviedli, že vo všeobecnosti, ak má osoba so zdravotným postihnutím zákonného zástupcu, rodinného príslušníka alebo opatrovníka, poskytovateľa zdravotnej starostlivosti atď., títo majú vo všeobecnosti možnosť sprevádzať obvinených v trestnom konaní bez ohľadu na to, či je ich spôsobilosť na právne úkony plná alebo obmedzená.
- Okrem informovania obvinených so zdravotným postihnutím o ich právach sa zrejme ad hoc používajú aj iné metódy na uľahčenie alebo zjednodušenie komunikácie s obvinenými so zdravotným postihnutím, či už ide o technické opatrenia, spôsob komunikácie, kladenie otázok iným spôsobom atď. Opäť sú ponechané na uváženie orgánov činných v trestnom konaní alebo sudcov, a to napriek tomu, že respondenti často uvádzajú, že používajú zjednodušené formy komunikácie. Zdá sa však, že presný spôsob komunikácie je ponechaný na ich uvážení a chýba podporný personál a usmernenia.
- Podobne sa zdá, že hoci identifikácia zdravotného postihnutia a možnosť jeho preskúmania na základe námietok obvinených je možná, informácie o zdravotnom postihnutí obvinených v trestnom konaní sa bežne nezdieľajú a je na štátnych orgánoch, aby na základe preskúmania spisov sami určili, či dostupné informácie naznačujú, že obvinený má nejaké zdravotné postihnutie, a aké kroky podniknúť.
- Respondenti často označovali ministerstvo spravodlivosti ako ústredný orgán štátnej správy za orgán, ktorý je primárne zodpovedný za systém trestného súdnictva na Slovensku, a to nielen z hľadiska tvorby legislatívy, ale aj z hľadiska vytvárania technického zázemia a personálneho zabezpečenia, ako aj školení v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím. Respondenti tiež uviedli, že hoci sa rôzne profesie pravidelne vzdelávajú, práva osôb so zdravotným postihnutím a problémy, s ktorými sa stretávajú najmä v trestnom konaní, nie sú v rámci poskytovaného vzdelávania zakotvené.

04

ZÁVERY
A ODPORÚČANIA

ZÁVERY A ODPORÚČANIA

01 Závery

Všeobecným cieľom tohto národného informačného dokumentu bolo poskytnúť prehľad hlavných vnútroštátnych prekážok – a osvedčených postupov na prekonanie hlavných nedostatkov – týkajúcich sa prístupu k spravodlivosti a poskytovania procesných úprav obvineným s intelektovým a/alebo psychosociálnym postihnutím na Slovensku. Štúdia vychádzala okrem iného z *Medzinárodných zásad prístupu k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím (OSN, 2020)* (zásady 1, 3, 4, 5, 6 a 10). Hlavné identifikované prekážky účasti budú predstavené podľa analyzovaných zásad:

Zásada 1. Všetky osoby so zdravotným postihnutím majú spôsobilosť na právne úkony, a preto nikomu nesmie byť odopretý prístup k spravodlivosti na základe zdravotného postihnutia.

Slovenské právo stále umožňuje obmedzenie spôsobilosti na právne úkony v prípade duševných porúch, ak súd určí, že osoba môže prijímať určité rozhodnutia len v dôsledku svojho duševného zdravia. Konanie môže iniciovať ktokoľvek iný ako dotknutá osoba, ktorá sa potom len zúčastňuje konania a môže si zvoliť alebo dať ustanoviť zástupcu. Konania sa musí zúčastniť znalec a osoba, ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená.

“

**"REŠPEKTOVANIE PRÁV
VŠETKÝCH OSÔB VRÁTANE
OSÔB SO ZDRAVOTNÝM
POSTIHNUTÍM, NAPLNENIE ICH
PLNEJ ROVNOSTI A OCHRANA
ICH DÔSTOJNOSTI PREZRÁDZA,
AKOU SPOLOČNOSŤOU SME
A BUDEME."**

Juan Manuel Fernández Martínez, člen Generálnej súdnej rady, Španielsko, Medzinárodné zásady a usmernenia týkajúce sa prístupu k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím (OSN, 2020, str. 4).

ZÁVERY A ODPORÚČANIA

Zásada 3. Osoby so zdravotným postihnutím vrátane detí so zdravotným postihnutím majú právo na primerané procesné úpravy.

Keď sú obvinení so zdravotným postihnutím obvinení, je im odopretý značný počet rôznych procesných úprav, ktoré sú potrebné na to, aby mohli pochopiť trestné konanie a zúčastniť sa na ňom. Sprostredkovatelia alebo facilitátori či iné podobné metódy na zjednodušenie komunikácie, easy-read dokumenty alebo podobné metódy na zabezpečenie prístupu k spravodlivosti s procesnými úpravami zohrávajú v slovenskom trestnom práve len malú alebo žiadnu úlohu. Iná komunikačná podpora, ako napríklad rodinní príslušníci alebo komunikačné technológie, je v právnych predpisoch podobne nedostatočne zakotvená, a hoci sú súdne konania prístupné verejnosti, neexistuje jasné usmernenie, aké iné osoby môžu uľahčovať komunikáciu, napríklad počas vyšetrovania alebo výsluchu. Neexistuje ani žiadny oficiálny postup na požiadanie a poskytnutie konkrétnych procesných úprav, s výnimkou zriedkavých prípadov, ako je tlmočenie do posunkovej reči. Vo všeobecnosti sa v právnych predpisoch uprednostňuje komunikácia a práva obetí trestných činov pred právami páchatel'ov (napr. detí alebo osôb so zdravotným postihnutím poškodených trestným činom).

Zásada 4. Osoby so zdravotným postihnutím majú právo na včasný a prístupný prístup k právnym oznamom a informáciám na rovnakom základe ako ostatné osoby.

Právne predpisy stanovujú komplexný režim informovania osôb o obvineniach a ich právach v rôznych štádiách trestného konania a v rôznych situáciách. Právne predpisy však nezahŕňajú možnosť alebo povinnosť poskytovať tieto informácie prístupným spôsobom alebo zohľadňovať individuálne charakteristiky a zdravotné postihnutia obvinených. V dôsledku toho sú informácie a oznámenia často na štandardizovaných dokumentoch a konkrétne prispôsobenie a zabezpečenie toho, aby osoba informáciám skutočne rozumela, je do veľkej miery ponechané na uváženie orgánov.

ZÁVERY A ODPORÚČANIA

Zásada 5. Osoby so zdravotným postihnutím majú právo na všetky hmotnoprávne a procesné záruky uznané medzinárodným právom na rovnakom základe ako ostatné osoby a štáty musia poskytnúť potrebné úpravy na zaručenie riadneho procesu.

Prezumpcia nevinny je zakotvená v zákone a osoby so zdravotným postihnutím majú rovnaké právo na právne zastúpenie v trestnom konaní, môžu dostať bezplatnú právnu pomoc a musí im byť poskytnutý advokát v prípadoch, keď sú zbavené alebo obmedzené v spôsobilosti na právne úkony, alebo vždy, keď existujú pochybnosti, že môžu viesť obhajobu sami. Orgány často považujú advokátov za záruku spravodlivého procesu. Tlmočenie a preklad sú tiež právne upravené, hoci vo všeobecnosti len v prípade cudzích jazykov a tlmočenia do posunkovej reči. Obvinení čelia podobným problémom nielen v trestnom konaní, ale aj vtedy, keď sú k dispozícii dôvody na obhajobu z dôvodu nepríčetnosti, napríklad pri uložení ochranného liečenia alebo iných opatreniach zahŕňajúcich pozbavenie osobnej slobody. Informácie o zdravotnom postihnutí obvineného sú na začiatku posúdenia odborníkmi v oblasti trestného súdnictva a počas celého konania sa medzi orgánmi nezdieľajú v oficiálnej podobe.

Zásada 6. Osoby so zdravotným postihnutím majú právo na bezplatnú alebo dostupnú právnu pomoc.

Osoby so zdravotným postihnutím majú nárok na bezplatnú právnu pomoc v trestnom konaní, ak sú nemajetné, a majú tiež nárok na advokáta *ex officio*, ak čelia trestnému konaniu, pričom ich spôsobilosť na právne úkony bola pozbavená alebo obmedzená.

Zásada 10. Všetci pracovníci v súdnictve musia mať k dispozícii programy zvyšovania povedomia a odbornej prípravy zamerané na práva osôb so zdravotným postihnutím, najmä v súvislosti s prístupom k spravodlivosti.

Podľa prieskumu a respondentov sa venovalo veľmi málo pozornosti odbornej príprave pracovníkov trestného súdnictva s cieľom zvýšiť ich informovanosť a odbornosť o ťažkostiach, ktorým čelia obvinení so zdravotným postihnutím, ako aj o spôsoboch, ako zabezpečiť ich pochopenie trestného konania a rovnaký prístup k spravodlivosti.

ZÁVERY A ODPORÚČANIA

02 Odporúčania

Niekoľko kľúčových odporúčaní založených na výskume a rozhovoroch by zlepšilo prístup k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím obvinené v trestnom konaní.

- Po prvé, vzhľadom na absenciu osobitných zákonov a usmernení je skutočné vykonávanie mnohých politík zameraných na zdravotne postihnutých často v rukách a výlučne v kompetencii jednotlivých úradníkov. Tí sa môžu ľahko rozhodnúť, či procesné úľavy v konaní povolia alebo vylúčia, z akých dôvodov a na základe jednotlivých prípadov.
- Základný obsah uvedených odporúčaní by sa teda mal zaviesť nielen prostredníctvom vzdelávania a praxe, ale aj prostredníctvom legislatívnych zmien alebo prijatia osobitných právnych predpisov venovaných tejto problematike, ktoré v súčasnosti chýbajú. Tieto právne predpisy by sa mali vypracovať čo najskôr po konzultácii s príslušnými zainteresovanými stranami a odborníkmi. Informácie poskytované obvineným s psychosociálnym alebo intelektovým postihnutím v trestnom konaní musia byť prispôsobené ich špecifickej situácii, a to nielen prostredníctvom vzdelávania zodpovedných orgánov, ale aj tým, že sa v právnych predpisoch a praxi jasne stanoví, aké formy komunikácie sa môžu s týmito obvinenými používať a ako ich používať.

“

"SÚDNY SYSTÉM ZOHRÁVA ROZHODUJÚCU ÚLOHU PRI PREDCHÁDZANÍ DISKRIMINÁCII OSÔB SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM A PRI POSKYTOVANÍ ÚČINNEJ NÁPRAVY DISKRIMINÁCIE, NAJMÄ AK DISKRIMINÁCIA VYPLÝVA Z NESPRAVODLIVÝCH ZÁKONOV."

ZÁVERY A ODPORÚČANIA

- Existujúce právne predpisy s úpravami, ako je napríklad videokonferenčný výsluch, existujú, ale nie sú uplatniteľné na jedinečné postavenie obvinených so zdravotným postihnutím a tento názor je potrebné zaviesť do legislatívnych zmien, aby sa umožnil podobný prístup k obvineným s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím.
  - Po druhé, je potrebné zlepšiť vzdelávanie odborníkov v oblasti trestného súdnictva, pokiaľ ide o ich interakciu s obvinenými, ktorí majú psychosociálne alebo intelektové postihnutie. Školenia by sa mali týkať širokej škály tém vrátane: identifikácie postihnutia a jeho najčastejších príznakov alebo správania u osôb s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím; ťažkostí, ktoré môžu mať obvinení s intelektovým alebo psychosociálnym postihnutím s pochopením trestného konania, určitých otázok alebo ťažkostí s komunikáciou alebo vyjadrením svojich potrieb; a vhodných spôsobov komunikácie s osobami s takýmto postihnutím.
  - Po tretie, rešpektovanie prístupu obvinených so zdravotným postihnutím k spravodlivosti sa musí zdôrazňovať už v prípravnom konaní, kde sa zhromažďujú rozhodujúce dôkazy, a je potrebné uznať problémy, ktorým títo obvinení čelia, a aké opatrenia sú vhodné na zabezpečenie ich prístupu k spravodlivosti v tejto fáze. Podobné školenia sú v tejto súvislosti potrebné nielen pre prokurátorov, ale aj pre políciu.
-

05

ODKAZY

ODKAZY

Organizácia Spojených národov. (2006, 13. december). Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-15&chapter=4&clang=en

Organizácia Spojených národov. (2020). Medzinárodné zásady a usmernenia týkajúce sa prístupu k spravodlivosti pre osoby so zdravotným postihnutím. <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Disability/SRDisabilities/Pages/GoodPracticesEffectiveAccessJusticePersonsDisabilities.aspx>

Organizácia Spojených národov. (2008). Základné informácie: Zmluva o zdravotnom postihnutí uzatvára medzeru v ochrane ľudských práv. Dostupné na: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/backgrounder-disability-treaty-closes-a-gap-in-protecting-human-rights.html>

Burda et al. (2010). Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár - I. diel. Praha: C. H. Beck

Občiansky zákonník (zákon č. 40/1964 Zb.)

Civilný sporový poriadok (zákon č. 160/2015 Z. z.)

Civilný mimosporový poriadok (zákon č. 161/2015 Z. z.)

Trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z. z.)

Trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z.)

Zákon o obetiach trestných činov (zákon č. 274/2017 Z. z.)

Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím (zákon č. 176/2015 Z. z.)

ODKAZY

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti č. 24/2021 Zb.

Rozhodnutie týkajúce sa oznámenia 890/2010, CAT/C/72/D/890/2018, 21. januára 2022

Správa pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenska, ktorú vykonal Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT) v dňoch 22. februára až 3. marca 2005, CPT/Inf (2006) 5

Správa pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky, ktorú vykonal Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT) v dňoch 19. až 28. marca 2018, CPT/Inf (2019) 20

PRÍLOHY

PRÍLOHY

Príloha 1 - Profil respondentov

ID	Respondent*	Pohlavie	Vek	Trvanie rozhovoru	Roky, počas ktorých bol v kontakte s justičným systémom	Typ rozhovoru (na diaľku, na mieste, iné)	Ďalšie relevantné informácie
SK/L/M/05	Právnik	Muž	28	50 minut	3 roky praxe v trestných konaniach ako advokátsky koncipient	Online	Informovaný súhlas poskytnutý ústne
SK/L/M/07	Právnik	Muž	38	40 minut	Advokát 5 rokov, právnik viac ako 13 rokov	Online	Informovaný súhlas poskytnutý ústne
SK/J/M/01	Sudca	Muž	53	40 minut	27 rokov v súdnictve, len v trestných veciach	Online	Informovaný súhlas poskytnutý ústne
SK/J/M/02	Sudca	Muž	43	55 minut	20 rokov v súdnictve, viac ako 5 rokov v trestných veciach	Online	Informovaný súhlas poskytnutý ústne
SK/J/M/09	Prokurátor	Muž	45	55 minut	Viac ako 15 rokov praxe v oblasti prokuratúry, v súčasnosti špecializácia na domáce násilie a zraniteľné obeť	Online	Informovaný súhlas poskytnutý ústne

ANNEXES

Príloha 1 - Profil respondentov

ID	Respondent*	Pohlavie	Vek	Trvanie rozhovoru	Roky, počas ktorých bol v kontakte s justičným systémom	Typ rozhovoru (na diaľku, na mieste, iné)	Ďalšie relevantné informácie
SK/J/F/08	Prokurátor	Žena	54	45 minut	Viac ako 30 rokov praxe v oblasti prokuratúry, výlučne trestné veci, špecializácia na násilné trestné činy a domáce násilie	Na mieste	N/A
SK/S/F/04	Psychiater	Žena	49	25 minut	Viac ako 20 rokov skúseností v psychiatrii	Online	Informovaný súhlas poskytnutý ústne
SK/HR/F/03	Národná inštitúcia pre ľudské práva	Žena	38	25 minut	Viac ako jeden rok v kancelárii národnej inštitúcie pre ľudské práva	Online	Informovaný súhlas poskytnutý ústne, prezentované aj skúsenosti viacerých spolupracovníkov
SK/HR/F/06	Mimovládna organizácia	Žena	70	20 minut	Právnik pracujúci s osobami so zdravotným postihnutím takmer 50 rokov, posledných 8 rokov ako zástupca mimovládnej organizácie pomáhajúcej ľuďom so zdravotným postihnutím, prijímateľom sociálnych služieb.	Telefonicky	Informovaný súhlas poskytnutý ústne

* First the interviewees were asked to read the informed consent form, and only after it was read and signed did the interview and its recording begin.